

บทที่ 8

เพลโต-นิทเช่ : เปรียบเทียบการวิพากษ์ความเสื่อมของระบอบการปกครอง

'My Soul, its tongue insatiable, has licked
at every good and evil thing, dived down
into every depth.'

Dithyrambs of Dionysus: 71.

ถึงแม้เพลโตและนิทเช่จะเป็นนักปรัชญาที่มีชีวิตอยู่ต่างยุคต่างสมัย อีกทั้งแนวความคิดมีความขัดแย้งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิทเช่ได้พยายามเสนอความเห็นที่ได้แย้ง ทำการวิพากษ์แนวคิดทางปรัชญาที่เพลโตนำเสนอ แต่ในฐานะการเป็นนักปรัชญาการเมืองทั้งเพลโตและนิทเช่ต่างได้ทำหน้าที่ด้วยการโจมตี วิพากษ์ที่กล่าวได้ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดภายใต้ระบอบอภิชนาธิปไตยและแนวคิดในเชิงอนุรักษนิยม พร้อมกับเสนอแนะทางออกเพื่อแก้ไขเหตุการณ์ความเป็นไปของสังคมการเมือง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากมุมมองของทั้งสองที่พิจารณาระบอบการปกครองของยุคสมัยที่ตัวเองมีชีวิตรอยู่ว่ากำลังดำเนินอยู่บนเส้นทางของความเสื่อม

ความพยายามในการแสวงหาทางออกให้กับความเสื่อมของระบอบการปกครอง อันได้แก่ระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ของเพลโต นำมาถึงการนำเสนอแนวคิดโดยการนิยามจัดระบบระเบียบความสัมพันธ์กับตัวเองและผู้อื่นในสังคมขึ้นมาใหม่ ปรากฏออกมาในเรื่องแนวคิดทางจิตวิญญาณ (soul) และแนวคิดเรื่องความยุติธรรม (justice) ตั้งอยู่บนฐานความสัมพันธ์กำหนดให้แต่ละบุคคลทำหน้าที่และบทบาทที่ตัวเองได้รับมอบหมาย ซึ่งบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวพิจารณาจากการที่บุคคลผู้นั้นมีความถนัดตามธรรมชาติ (one man, one art) โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของผู้อื่นในสังคม ความยุติธรรมในลักษณะดังกล่าวบังเกิดขึ้นเมื่อชนชั้นผู้ปกครอง ผู้ที่เพลโตยกย่องให้เป็นบุคคลมีจิตวิญญาณในสวนสติปัญญาและเหตุผลสามารถควบคุมอยู่เหนือจิตวิญญาณส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนา ได้รับการ

นิทเช่พยายามหักล้างความคิดในทางอภิปรัชญาของเพลโต ที่นำเสนอในเชิงทวินิยม (dualism) ที่แยกกายกับจิต ในทางญาณวิทยาระหว่างสภาพปรากฏ (appearance) กับความเป็นจริง (reality) หรือในทางจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ ที่นิทเช่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการสร้างสรรค์ การตีความและแนวคิดในเชิงหลักทัศนียภาพวิทยา (perspectivism) (โปรดดู On the Truth and Lies in a Nonmoral Sense ใน Philosophy and Truth: Selected from Nietzsche's Notebooks of the Early 1870's)

ยอมรับในฐานะเป็นผู้ปกครอง ในขณะที่มีชนชั้นผู้พิทักษ์ ผู้มีส่วนที่เป็นความกล้าหาญปกครองจิตวิญญาณมาเป็นผู้ช่วยลงมือปกครองชนชั้นล่างหรือผู้คนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งเพลโตพิจารณาว่าเป็นชนชั้นที่จิตวิญญาณถูกรอบงำและปกครองโดยจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความปรารถนา

นิทเซนนำระบอบประชาธิปไตยของศตวรรษที่สิบเก้า มาประเมินคุณค่ากันใหม่ (revaluation of all values) โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดที่นับว่าเป็นแกนหลักสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่แนวคิดในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค สิทธิและความเป็นปัจเจกบุคคล ได้กลายมาเป็นเป้าหมายอันสำคัญในการวิพากษ์ ขณะเดียวกันนิทเซนได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงระบอบการปกครองที่ดี อันเป็นระบอบการปกครองที่เคยสร้างความรุ่งเรืองและความรุ่งโรจน์ให้กับสติปัญญาและจิตวิญญาณของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยล้วนแล้วแต่เป็นการตกอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบอภิชนาธิปไตยทั้งสิ้น

ถึงแม้เพลโตและนิทเซนมีชีวิตต่างยุคสมัยกัน กล่าวคือเพลโตเป็นตัวแทนหรือสดมภ์ของปรัชญาการเมืองกรีกยุคคลาสสิก (classic political philosophy)¹ หลังจากนั้นอีกประมาณสองพันกว่าปี นิทเซนนักปรัชญาชาวเยอรมันซึ่งอยู่ในยุคสมัยใหม่ได้ถือกำเนิด โดยที่แนวคิดในเชิงปรัชญาการเมืองของนิทเซนดำเนินไปในลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่ามีความประสานสอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองของเพลโต เฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการวิพากษ์ความเสื่อมของยุคสมัยและระบอบประชาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองที่เสื่อม อันเป็นการพิจารณาผ่านมุมมองและฐานความรู้ของระบอบอภิชนาธิปไตย ที่เพลโตและนิทเซนให้ความสำคัญและยกย่องในฐานะของการเป็นระบอบการปกครองที่ดี

การศึกษาในบทนี้เป็นความพยายามของผู้ศึกษาที่จะนำเอาความคิดของนักปรัชญาการเมืองที่มีชีวิตต่างยุคสมัยมาเปรียบเทียบ เพื่อชี้ให้เห็นถึงแง่มุมของการพิจารณาตัดสินและความคิดของนักปรัชญาการเมืองทั้งสองต่อระบอบการเมือง ที่ดำรงอยู่ในลักษณะของการเป็นมรดกสืบทอดกันมาทั้งในด้านที่มีความคล้ายคลึงกันและมีความแตกต่างกัน

¹ นักวิชาการกรีกโบราณลงความเห็นว่ปรัชญากรีก (Greek philosophy) สามารถแบ่งออกเป็นยุคโบราณ (archaic age) โดยสิ้นสุดที่การเกิดขบวนการโซฟิสต์ (Sophistic Movement) อยู่ในช่วงประมาณศตวรรษที่ห้า ก่อนคริสตกาล ซึ่งจะตามมาด้วยยุคคลาสสิก (classic age) ที่มีโสเครตีสกับเพลโตเป็นนักปราชญ์คนสำคัญ โปรดดู E.R. Dodds, *The Greek and the Irrational*. (Berkeley: University of California Press, 1968).. pp.28-50.

เพลโต-นิทเซ : แนวคิดในการดูแลจิตวิญญาณ

ใน the Republic เพลโตแสดงเจตนาอย่างชัดเจนว่าการสถาปนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นมาที่นครรัฐ จะต้องเริ่มต้นขึ้นที่ตัวบุคคลซึ่งก็คือการจัดการกับจิตวิญญาณของมนุษย์เสียก่อน ต่อมาเพลโตได้ให้นิยามความหมายนครรัฐคือ “จิตวิญญาณที่ขยายใหญ่” (polis is a soul writ large) อันมีใจความสำคัญว่า “เราคิดได้ตรงแล้วว่าเราควรจะเริ่มตั้งต้นกับ (การมอง) สิ่งของที่มีขนาดใหญ่ซึ่งมองเห็นความยุติธรรมอยู่ภายในเสียก่อน หลังจากนั้นพยายามที่จะสำรวจความยุติธรรมที่มีอยู่ในสิ่งนั้น ซึ่งมันเป็นสิ่งที่ง่ายตายขึ้นเมื่อเราหันมามองว่าความยุติธรรมที่อยู่ในบุคคลแต่ละคนนั้นเป็นอย่างไร” (Republic, 2001: 434d-e)

เพลโตจัดแบ่งจิตวิญญาณของมนุษย์ออกเป็นสามส่วน อันประกอบขึ้นด้วยส่วนที่หนึ่งเรียกว่าเหตุผล (reason) หรือสติปัญญา (wisdom) ส่วนที่สองได้แก่ความกล้าหาญ (spiritedness) และส่วนสุดท้ายประกอบขึ้นจากความปรารถนา (desire) เพลโตได้ตอบปัญหาการที่จิตวิญญาณของมนุษย์ทั้งสามส่วนมาอยู่รวมกัน โดยมุ่งเน้นไปยังสิ่งที่เรียกว่าความยุติธรรม ความเป็นเอกภาพและความสุขจะบังเกิดกับตัวบุคคลและนครรัฐหรือระบอบการปกครองได้ ก็ต่อเมื่อจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนายินยอมอยู่ภายใต้การควบคุมการปกครองของจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญา เกิดขึ้นผ่านรูปแบบของการร่วมมือ ในลักษณะของการเป็นพันธมิตรระหว่างจิตวิญญาณในส่วนเหตุผลกับส่วนของความกล้าหาญ เจกเช่นเดียวกับนครรัฐหรือระบอบการปกครอง โดยระบอบการปกครองที่ดีนำมาถึงความยุติธรรมของสังคมการเมืองจะบังเกิดขึ้นได้นั้น ชนชั้นผู้ปกครองในฐานะชนชั้นที่จิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญาอยู่เหนือส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนา ได้รับการยอมรับก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง มีชนชั้นผู้พิทักษ์ (guardian) ชนชั้นผู้มีส่วนที่เป็นความกล้าหาญปกครองจิตวิญญาณมาเป็นผู้ช่วย ลงมือปกครองชนชั้นล่างของสังคมที่ในสมัยของเพลโตประกอบด้วยเหล่าเกษตรกร พ่อค้าและช่างฝีมืออยู่ภายใต้การปกครอง ด้วยเหตุผลคำอธิบายที่ว่า จิตวิญญาณของชนชั้นผู้ถูกปกครองเหล่านี้ ถูกชี้นำและปกครองจากส่วนที่เป็นความปรารถนาและ

เนื้อหาในลักษณะดังกล่าวถูกเพลโตกล่าวถึงหลายครั้งใน the Republic โดยปรากฏอยู่ในเล่มที่สอง (368b-369a) อันเป็นช่วงที่เพลโตเริ่มต้นสร้างนครรัฐในอุดมคติขึ้นมาและในตอนจบของเล่มที่เก้า (592b) ถือเป็นช่วงของเหตุการณ์ที่ความเสื่อมของตัวบุคคลและนครรัฐหรือระบอบการปกครองกำลังดำเนินไปถึงที่สุด ก็คือการก้าวจากระบอบประชาธิปไตยไปสู่ระบอบทรราชย์ ที่เพลโตพิจารณาว่าเป็นบุคคลและระบอบการปกครองที่มีความเสื่อมและเลวร้ายที่สุด ดังนั้นการกล่าวถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณของแต่ละบุคคลกับนครรัฐและระบอบการปกครอง พิจารณาได้ว่าเป็นประเด็นในทางปรัชญาการเมืองที่เพลโตต้องการให้ความสำคัญ

การตกอยู่ใต้อิทธิพลดังกล่าวทำให้ชนชั้นล่างไม่สามารถปกครองตัวเองได้ นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตของชนชั้นล่างติดอยู่กับเรื่องของความจำเป็นในชีวิตที่ต้องทำมาหาเลี้ยงปากท้องของทั้งตัวเองและครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาและโอกาสที่จะมาขบคิดและไตร่ตรองในเรื่องของเหตุผล และแสวงหาสติปัญญา

ดังนั้นความเลื่อมและความอยุติธรรมจะบังเกิดขึ้นกับทั้งตัวบุคคลขยายมาถึงนครรัฐ เมื่อจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นความกล้าหาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เป็นความปรารถนาไม่อยู่ภายใต้การควบคุมและบังคับบัญชาจากส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญา ซึ่งเพลโตได้สะท้อนให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของตัวบุคคลที่เริ่มถอยห่างจากความยุติธรรมของจิตวิญญาณและระบอบการปกครองที่มีความเลื่อม ที่เริ่มตั้งแต่จิตวิญญาณของเหล่าพลาซันที่เริ่มละทิ้งความรักในเรื่องเกียรติยศศักดิ์ศรี หันมาแสวงหาความร่ำรวยมั่งคั่งในทางวัตถุแทนที่ ต่อมาจิตวิญญาณของคณาชนที่บูชาเงินทองมุ่งเน้นการสะสมความมั่งคั่งในทางวัตถุ เหมือนกับระบอบคณาธิปไตยที่ใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่จะขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองต้องมาจากคุณสมบัติทางด้านทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น ขณะที่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของผู้คนดำเนินอยู่ภายใต้กลิ่นอายของการมีเสรีภาพ มุ่งแสวงหาความเสมอภาคอันเป็นสิ่งที่เพลโตเรียกขานว่าเป็นจิตวิญญาณกำลังตกอยู่ใต้ความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire) (Republic, 2001:561d-e) และสุดท้ายระบอบทรราชย์ การที่นครรัฐถูกปกครองโดยผู้นำที่เป็นทรราชย์ อันเป็นบุคคลที่เพลโตเปรียบเปรยเอาไว้ว่าจิตวิญญาณถูกปกครองด้วยความปรารถนาโดยสิ้นเชิง อีกทั้งยังเป็นระบอบการปกครองที่สามารถสร้างความเสียหายในแบบที่คาดไม่ถึงให้กับนครรัฐและผู้ใต้ปกครองได้มากที่สุด ดังนั้นจิตวิญญาณของผู้ที่เป็นทรราชย์และระบอบทรราชย์ถูกเพลโตจัดให้เป็นจิตวิญญาณและระบอบการปกครองที่เลื่อมและเลวร้ายที่สุด (Republic, 2001: 576d, 578b) อันเป็นผลทำให้ระบอบทรราชย์เป็นระบอบการปกครองที่อยู่ห่างไกลความยุติธรรมมากที่สุด

Ecce Homo งานเขียนในเชิงอัตชีวประวัติของนิตเช่ ขนานนามตัวเองว่าเป็นนักจิตวิทยาและนายแพทย์แห่งจิตวิญญาณ (psychologist and physician of the soul) โดยมีภารกิจหลักคือการตรวจสอบ ทำการวินิจฉัย ประเมินคุณค่าที่กระทำไปพร้อมๆกับการหาหนทางรักษาซึ่งนิตเช่

* การจัดแบ่งชนชั้นในนครรัฐของเพลโต ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการให้แต่ละบุคคลทำหน้าที่การทำงานซึ่งตัวเองมีความถนัดตามธรรมชาติมากที่สุด และตามที่ได้ศึกษาเล่าเรียนและผ่านการอบรมเลี้ยงดูมา นอกจากนี้จะต้องไม่ไปยุ่งเกี่ยวและก้าวก่ายการทำหน้าที่ของผู้อื่น (one man, one art) (โปรดดูคำอธิบายดังกล่าวได้ว่า Republic, 2001: 370a-c, 433b)

กล่าวเอาไว้ว่า “ข้าพเจ้ามีสัมผัสอันยอดเยี่ยมต่อสัญชาตญาณอันสะอาดหมดจด ดังนั้นข้าพเจ้ารับรู้ ได้กลิ่น ที่มาจากส่วนที่อยู่ข้างในที่สุดของมนุษย์ซึ่งก็คือจิตวิญญาณ” (Nietzsche, 1992:18)

ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญาณมนุษย์ นิทเช่พิจารณาว่าดำรงอยู่ในลักษณะที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน (multiplicity of soul) (Nietzsche, 1968: 270-271) โดยความละเอียดอ่อนและซับซ้อนดังกล่าวเป็นที่ตั้งหรือประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่เรียกว่าสติปัญญา (wisdom) อารมณ์ (emotion) ความรู้สึก (feeling) ความปรารถนา (desires) กิเลสตัณหา (passion) พละกำลัง (force) แรงขับ (drive) และสัญชาตญาณ (instinct) นอกจากนี้การดำรงอยู่ของจิตวิญญาณปรากฏอยู่ในลักษณะของความหลากหลายในรูปแบบ (plurality) ดำเนินอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่เกือบตลอดเวลา (becoming) อันเป็นสิ่งที่นิทเช่ได้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบไว้ว่า “สำหรับชีวิตมันคือการต่อสู้ดิ้นรน ชีวิตได้มากกระชับความลับแก่ซาราธุสตราว่า ข้าพเจ้าคือสิ่งที่จะต้องเอาชนะตัวเองครั้งแล้วครั้งเล่า” (Nietzsche, 1969a: 138)

นิทเช่อธิบายสภาวะดังกล่าวของจิตวิญญาณที่มักจะสร้างความเข้าใจผิดให้กับผู้คนจำนวนมากเอาไว้ว่า “เรามักจะผิดพลาดในการให้นิยามตัวเราเองอยู่เสมอมา เนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าตัวเรานั้นมีการเติบโตและเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่เกือบตลอดเวลา เหมือนกับการที่ต้นไม้สลัดเปลือกเก่าของมันออก ด้านมนุษย์เราสลัดผิวหนังทุกฤดูใบไม้ผลิเพื่อจะได้เติบโต หรือในอีกนิยามหนึ่งที่กล่าวเอาไว้ว่า มนุษย์ที่มีความเหนือกว่าผู้อื่นมีหน้าากให้สวมหลายหน้า” (Nietzsche, 1974: 331-332)

ความคิดของจิตวิญญาณที่ดำรงอยู่ในลักษณะที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน มีความหลากหลายในรูปแบบของนิทเช่ นำมาถึงเรื่องของความพยายามในการจัดการกับคุณสมบัติดังกล่าว สำหรับนิทเช่ให้ความสำคัญและยกย่องบุคคลผู้ที่ยอมรับกับการเผชิญหน้าความเป็นจริงที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน ความหลากหลายในรูปแบบของจิตวิญญาณ มักจะสร้างปัญหาความขัดแย้งให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ แต่บุคคลผู้ซึ่งนิทเช่ยกย่องชื่นชมนั้นจัดอยู่ในประเภทที่มีความสามารถจัดการสร้างความเป็นระเบียบและเอกภาพ ให้เกิดขึ้นท่ามกลางสภาวะแห่งความหลากหลายและวุ่นวายดังกล่าว นิทเช่กล่าวถึงความสามารถในการรับมือและจัดการกับจิต

* การนำเสนอคุณสมบัติและการดำรงอยู่ของจิตวิญญาณในลักษณะดังกล่าวของนิทเช่ เป็นการแสดงเจตจำนงออกมาอย่างชัดเจนในการปฏิเสธจารีตในความเป็นรูปแบบของจิตวิญญาณของทั้งเพลโตและทางคริสต์ศาสนาที่เชื่อว่ามีสถานะความเป็นอมตะ ไม่สามารถแบ่งแยกได้ (atomism) (โปรดดู Leslie Paul Thiele, Friedrich Nietzsche and the Politics of the Soul: a Study of Heroic Individualism. Princeton: Princeton University Press, 1990), pp.58-62.

วิญญานเอาไว้ว่า “มนุษย์ผู้ชาญฉลาดที่สุดคือผู้ที่มีความรู้มรรยในสิ่งที่มีความไม่ลงรอยกัน อันจะกลายมาเป็นพื้นฐานให้กับการเป็นบุคคลผู้มีความพร้อมและยินดีที่จะสัมผัสรับรู้กับการเป็นมนุษย์ทุกประเภท...นอกจากนี้มนุษย์ที่มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ด้วยกันจะต้องมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนอันยิ่งใหญ่ในเรื่องของแรงขับ (the greatest multiplicity of drives) และเพื่อที่จะจัดการกับความซับซ้อนอันมหึมา (tremendous multiplicity) กำหนดให้บุคคลผู้นั้นจะต้องมีพลังกำลังอันยิ่งใหญ่เพื่อที่จะจัดการกับมัน หรือไม่ก็จัดการมันมาอยู่ภายใต้การควบคุมเพื่อที่ตัวเขาจะไม่ต้องตกอยู่ใต้การควบคุมของมัน” (Nietzsche, 1968: 150, 570) นอกจากนี้นิตเช่ยังเปรียบเทียบจิตวิญญานในฐานะสนามรบ ที่แรงขับและแรงปรารถนาต่างๆ แข่งขันประชันจัดเพื่อครองความเป็นเจ้า (Nietzsche, 1968:267) ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าของจิตวิญญานในการรู้เท่าทัน จัดการไม่ให้ตัวเองตกอยู่ภายใต้การครอบงำผูกขาดจากแรงขับใดแรงขับหนึ่งเท่านั้น

การกระทำดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้นเป็นบทพิสูจน์ให้ประจักษ์ชัดว่าความเป็นมนุษย์ที่เหนือกว่ามนุษย์ผู้อื่นในความหมายและนิยามของนิตเช่นั้น คือบุคคลผู้มีกำลังความเข้มแข็งและความสามารถในการจัดการ พร้อมรับมือกับธรรมชาติที่มีความซับซ้อนและหลากหลายของจิตวิญญานตัวเอง เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับคำกล่าวที่นิตเช่เปรียบเทียบสภาวะความเป็นมนุษย์เอาไว้ว่า “มนุษย์คือเชือก ที่ซึ่งระหว่างความเป็นเดรัจฉานกับอภิมนุษย์ (Man is a rope, fastened between animal and Superman) (Nietzsche, 1969a: 43) ซึ่งในทางตรงกันข้ามบุคคลผู้ที่ไม่สามารถจัดการกับธรรมชาติของจิตวิญญานตัวเองได้ ย่อมที่จะตกอยู่ภายใต้การควบคุมหรือดำเนินอยู่ในลักษณะเป็นทาสของมันเหมือนดังที่นิตเช่กล่าวถึงผลลัพธ์จากการที่ไม่สามารถควบคุมดูแลจิตวิญญานเอาไว้ว่า “ในเรื่องจิตวิญญานของมนุษย์ แจกเช่นเดียวกับเรื่องของศิลปะโลกของจริยธรรม โลกของการเมือง การปล่อยปละละเลย (laisser aller) เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความเลื่อมและความฟุ่มเฟือยที่จะมาเยือน” (Nietzsche, 1990:95-96)

ความคิดเกี่ยวข้องกับพื้นฐานและองค์ประกอบของจิตวิญญานมนุษย์จากทั้งเพลโตและนิตเช่ มีความคล้ายคลึงกันบนพื้นฐานที่ว่าประกอบขึ้นจากส่วนต่างๆอันมีความขัดแย้งระหว่างกันอยู่เป็นพื้นฐาน โดยเพลโตพิจารณาถึงความเป็นเอกภาพและการใช้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากจิตวิญญานเกิดมาจากการเข้าไปควบคุมของจิตวิญญานในส่วนที่ดีกว่า สูงส่งกว่าซึ่งก็คือส่วนของเหตุผลและสติปัญญาปกครองส่วนที่เป็นความปรารถนา ขณะที่นิตเช่ทำการแยกแยะด้วยการนำเอาจิตวิญญานในส่วนที่เป็นความปรารถนามาส่องขยายมองลงไปยังรายละเอียด เรียกมันว่า

ความไร้เหตุผล (irrational) * ได้ประกอบขึ้นด้วยรายละเอียดต่างๆมากมาย เป็นสิ่งซึ่งนิทเช่พิจารณาว่าดำรงอยู่ในลักษณะที่มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน (multiplicity of soul) โดยความละเอียดอ่อนและซับซ้อนดังกล่าวเป็นที่ตั้งของสิ่งที่เรียกว่าอารมณ์ (emotion) ความรู้สึก (feeling) ความปรารถนา (desires) กิเลสตัณหา (passion) พละกำลัง (force) แรงขับ (drive) และสัญชาตญาณ (instinct)

รูปแบบการจัดการกับความขัดแย้งและความไร้ระเบียบของจิตวิญญาณของนิทเช่ ดำเนินไปในลักษณะเดียวกันกับเพลโต กล่าวคือต้องเข้าไปจัดการควบคุมและนำมันมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่นิทเช่ไม่ได้ระบุว่าจะต้องให้จิตวิญญาณในส่วนที่สูงส่งกว่าในความคิดของเพลโต ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญาเข้ามาบงการและควบคุมส่วนที่ด้อยกว่า เพราะฉะนั้นบุคคลผู้มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์โดยทั่วไป (higher man) ในความคิดของนิทเช่ คือผลิตผลเกิดขึ้นจากความขัดแย้งและไร้ระเบียบของจิตวิญญาณ (Nietzsche, 1968: 493) การเป็นเจ้านายเหนือจิตวิญญาณในลักษณะดังกล่าว คือความสามารถในการสร้างความเป็นแบบแผนขึ้นมาจากความไร้แบบแผน สร้างความเป็นระเบียบจากความไร้ระเบียบ ที่ปรากฏผ่านทางผลงานการสร้างสรรค์ของศิลปิน (artist) อาชีพทางด้านสถาปัตยกรรมและดนตรี ในขณะที่ทางด้านมนุษย์ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษ (hero) ผู้นำผู้ปกครองในฐานะผู้สร้างบ้านแปลงเมือง นิทเช่อธิบายความเป็นผู้ปกครองดังกล่าวในข้างต้นด้วยการหยิบยืมคุณลักษณะและคุณสมบัติในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวบุคคลผู้เป็นศิลปิน หรือในอีกนัยหนึ่งนิทเช่ตัดสินความเป็นผู้ปกครองที่ดีไม่แตกต่างไปจากการที่ศิลปินสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยผู้ปกครองหรือผู้นำต้องเป็นบุคคลผู้มีพลังและความสามารถในการนำเอาสิ่งที่อยู่กระจัดกระจาย

* ถึงแม้ว่าในงานเขียนเล่มต่างๆของนิทเช่มีแนวโน้มการกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตวิญญาณมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยส่วนที่เป็นความไร้เหตุผล (irrational) และดูเหมือนว่านิทเช่พยายามสร้างความชอบธรรม ทำให้เห็นด้านบวกของความไร้เหตุผล จนถึงขนาดนามว่าเป็นศาสดาของความสุดโต่ง (prophet of extreme) แต่หากพิจารณาจากงานเขียนอย่าง *The Birth of Tragedy* จะพบว่าการรังสรรค์ผลงานทางศิลปะของชาวกรีกโบราณดำเนินอยู่บนฐานของพลังที่ไม่อาจแยกจากกันอันได้แก่ Apollonian กับ Dionysiac ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความมีเหตุผลกับอารมณ์ความรู้สึก ความมีรูปแบบกับการปราศจากแบบแผนและการสร้างผลงานทางศิลปะที่สะท้อนถึงความเปราะบางบุคคลกับชุมชน อาทิผลงานในทางสถาปัตยกรรมและดนตรี (โปรดดู *The Birth of Tragedy*, pp.14-32 และสามารถดูการอธิบายความหมายความสำคัญของ tragic art ได้ใน Dennis J. Schmidt. *On Germans and Other Greeks Tragedy and Ethical Life*. Bloomington: Indiana University Press, 2001), pp.191-224.

มารวบรวมเอาไว้ให้อยู่ในที่เดียวกัน นิทเชกล่าวเปรียบเทียบบทบาทดังกล่าวเอาไว้ว่า “จงมองดูวิธีการที่รัฐล่อลวงผู้คนจำนวนมาก ผ่านการกลืนกิน ขบเคี้ยวและขบเคี้ยวซ้ำไปเรื่อยๆ” (Nietzsche, 1969:76) ซึ่งก็คือการทำให้เกิดความเป็นเอกภาพหรือการสร้างรูปแบบจากความรู้รูปแบบ มองเห็นตัวอย่างได้จากการพัฒนาการของสังคมการเมือง ที่เริ่มต้นจากการดำรงอยู่ในลักษณะเร่ร่อนและกระจัดกระจายของสังคมชนเผ่ามาสู่การถูกพิชิต นำไปสู่การสร้างรูปแบบและโครงสร้างในทางการเมืองการปกครองที่เริ่มเชยิบฐานะสู่ความเป็นเมือง นครรัฐ ชาติและประเทศเป็นพัฒนาการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ อันเป็นคุณลักษณะที่กล่าวได้ว่ามีความแตกต่างไปจากการยกย่องผู้ปกครองในฐานะของการเป็นราชาปราชญ์ (philosopher-king) ที่มาพร้อมกับภารกิจในการสถาปนาความยุติธรรมของเพลโต

เพลโต-นิทเช มรดกของแนวคิดในเรื่องความยุติธรรม

จาก 'one man, one art' มาถึง 'pathos of distance' และ 'order of rank'

แนวคิดในทางปรัชญาการเมืองของเพลโต นอกเหนือไปจากการอธิบายผ่านการปลูกฝังและฝึกฝนจิตวิญญาณของแต่ละบุคคลให้บังเกิดความยุติธรรมขึ้นมา แนวคิดในเรื่องของความยุติธรรมที่เกิดขึ้นมานั้นมีความเกี่ยวเนื่องระหว่างตัวบุคคลกับชุมชนการเมืองหรือนครรัฐ ปรากฏผ่านแนวคิดที่ให้แต่ละบุคคลปฏิบัติตามภาระหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมายและมีความถนัดตามธรรมชาติอย่างเคร่งครัด (one man, one art) โดยรายละเอียดของแนวคิดดังกล่าวเพลโตอธิบายเอาไว้ในช่วงที่เขาเริ่มต้นสร้างนครรัฐในอุดมคติว่า “มีสิ่งหนึ่งที่สะกิดใจของข้าพเจ้าขึ้นมาอย่างทันทีทันใดเมื่อได้ยันท่านกล่าวถึงบุคคลแต่ละบุคคลมีธรรมชาติที่ไม่เหมือนกัน โดยความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นคือธรรมชาติในเรื่องของความสามารถ (nature aptitude) ที่มีในแต่ละบุคคล มีผลให้ผู้ที่แตกต่างกันมีความเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความแตกต่างกันออกไป...สิ่งดังกล่าวจะเกิดผลดีกับกิจการต่างๆโดยการผลิตจะเกิดประสิทธิผลอย่างดียิ่ง เมื่อบุคคลผู้นั้นปฏิบัติภาระงาน

* ธรรมชาติในเรื่องของความสามารถจะมีผลต่อศักยภาพและพัฒนาการของแต่ละบุคคล แสดงออกมาให้เห็นชัดเจนเมื่อบุคคลผู้นั้นผ่านการอบรมเลี้ยงดูและเข้ารับการศึกษา อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดหน้าที่และตัดสินใจสถานะให้กับบุคคลในนครรัฐของเพลโต

ที่ตัวเองได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่การงานที่มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของตัวเอง ทำให้ไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวและก้าวก่ายกับการงานของผู้อื่น” (Republic, 370b-d)

เพลโตเชื่อมโยงแนวคิดที่ให้แต่ละบุคคลปฏิบัติตามภาระหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมาย และมีความถนัดตามธรรมชาติเข้ากับแนวคิดเรื่องความยุติธรรม เพลโตพิจารณาว่าความยุติธรรมจะอุบัติขึ้นกับตัวบุคคลผู้หนึ่งเองไปพร้อมกับระบอบการปกครองหรือนครรัฐ ดำเนินอยู่ในลักษณะที่ว่า “เป็นความต้องการจะแสดงให้เห็นแก่ผู้คนที่หลายมองเห็นและตระหนักในเรื่องที่แต่ละคนควรรับมอบหมายให้มีหน้าที่การงานที่ตัวเองมีความถนัดตามธรรมชาติ การที่แต่ละบุคคลลงมือปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองช่วยส่งผลให้กลายเป็นบุคคลที่มีความตั้งใจแน่วแน่ (single person) มิใช่สวมบทบาทหน้าที่เป็นบุคคลต่างๆ (many people) แจกเช่นเดียวกับนครรัฐที่จะดำรงอยู่ในลักษณะของความเป็นเอกภาพ มิใช่ถูกแบ่งแยกแตกออกมาเป็นหลายส่วน” (Republic, 2001: 423d-e) นอกจากนี้คุณค่า คุณประโยชน์ของแต่ละบุคคลที่มีต่อชุมชนการเมืองซึ่งเขาได้อาศัยสังกัดเป็นสมาชิกอยู่จะบังเกิดขึ้นเมื่อ “เนื่องจากสาเหตุของแต่ละคนมีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาให้ปฏิบัติ ซึ่งชีวิตของบุคคลจะปราศจากความหมายและคุณค่าหากเขาผู้นั้นไม่สามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาได้” (Republic, 2001: 407a)

เพลโตพิสูจนัสมมติฐานดังกล่าวของตัวเองด้วยการอธิบายถึงความวุ่นวาย ความไร้ระเบียบได้บังเกิดขึ้นเมื่อบุคคลแต่ละบุคคลไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมายและมีความถนัดตามธรรมชาติ แต่กลับละทิ้งหน้าที่ไปยุ่งเกี่ยวกับการงานที่ตัวเองไม่ได้รับมอบหมายและไม่มี ความถนัด เพลโตอธิบายสิ่งดังกล่าวผ่านการยกตัวอย่างของชนชั้นพ่อค้าและช่างฝีมือได้ละทิ้งหน้าที่การงานพยายามเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องภารกิจการงานของชนชั้นผู้พิทักษ์ ขณะที่ชนชั้นผู้พิทักษ์เองเกิดความไม่พอใจกับบทบาทหน้าที่ที่ตัวเองปฏิบัติอยู่ กลับมีความต้องการที่จะเข้าไปทำหน้าที่ของชนชั้นผู้ปกครอง ในลักษณะของการเป็นผู้ปกครองเสียเอง ปราภฏการณ์ดังกล่าวเพลโตพิจารณาตัดสินว่าเป็นการทำลายนครรัฐและเรียกได้ว่าเป็นการกระทำอาชญากรรมกับนครรัฐของตัวเอง (crime against one own city) (Republic, 2001:434b-c)

นอกจากนี้แล้วความเสียหายอันปรากฏอยู่ในรูปของความยุติธรรม ความไร้เสถียรภาพ ปราศจากเป็นเอกภาพและความสุขที่ได้อุบัติขึ้นจากการที่แต่ละบุคคล หรือชนชั้นแต่ละชนชั้นในนครรัฐไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมายและมีความถนัดตามธรรมชาติ เพลโตได้แสดง

* เพลโตให้ความสำคัญกับแนวคิดการทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่มีความถนัดตามธรรมชาติ ปรากฏอยู่ในเนื้อความของ the Republic หลายครั้ง (โปรดดู Republic, 2001: 374a-e, 395b, 406c, 421a)

ให้เห็นผ่านระบอบการปกครองที่มีความเสื่อมตั้งแต่ระบอบพลาธิปไตย ระบอบคณาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยและระบอบทราชาธิปไตย มีรายละเอียดอธิบายอยู่ใน the Republic เล่มที่แปดและเก้า

นิทเชียนิยามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมการเมืองและระบอบการปกครองเอาไว้ว่า "สังคมไม่อาจประกอบขึ้นจากปัจเจกบุคคล สังคมต้องการสมาชิก (members) ทำให้เกิดความจำเป็นที่สร้างความเป็นรูปแบบ ทำให้ผู้ปกครองเป็นสิ่งที่สามารถคาดการณ์และคำนวณได้ อันเป็นเป้าหมายของการสร้างศีลธรรมและการนำเอากฎระเบียบต่างๆทางสังคม (social straitjacket) มาใช้ สิ่งดังกล่าวนับเป็นเป้าหมายของการสร้างสังคมและเรื่องราวของมนุษยชาติขึ้นมา (fiction of mankind)" (Nietzsche, 1994:232) ประเด็นดังกล่าวได้เชื่อมโยงมาถึงการอธิบายระบอบการปกครองที่ดีของนิทเช ซึ่งได้พิจารณาและตัดสินจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์สองประเภท โดยอธิบายความชอบธรรมของการเป็นผู้ปกครอง มีที่มาจากความเป็นบุคคลผู้ถือครองความมีอภิสิทธิ์และคุณสมบัติบางประการที่เหนือกว่าผู้อื่น (Strauss, 1953: 120-143) เพราะฉะนั้นผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองดำเนินความสัมพันธ์อยู่ภายใต้รูปแบบโครงสร้างสังคมที่มีลำดับชั้นแยกความสูงต่ำในทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองออกอย่างชัดเจน (order of rank) ประกอบเข้ากับความรู้สึกในความแตกต่าง (pathos of distance) ซึ่งใช้อธิบายสิ่งที่ทำให้ฝ่ายผู้ปกครองตระหนักรู้ถึงศักยภาพ ความสามารถ พลังอำนาจ ความรู้ไปจนถึงพันธกิจในเรื่องของการรับผิดชอบ ที่บุคคลโดยทั่วไปไม่สามารถลงมือปฏิบัติให้เกิดขึ้นมาได้ ขณะเดียวกันผู้ใต้ปกครอง เกิดความตระหนักรู้ถึงความสามารถที่อ่อนด้อยกว่ายอมรับสถานะภาพที่ต่ำกว่าของตน (Nietzsche, 1969:127)

นิทเช้อธิบายลักษณะของสังคมการเมืองที่กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกออกมาในแนวคิด จัดตามลำดับของการมีชั้นวรรณะ (hierarchical relationship) โดยให้สมาชิกแต่ละคนต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือบุคคลผู้นั้นมีความถนัดตามธรรมชาติอย่างเคร่งครัด (one man, one art) นิทเชกล่าวชื่นชมระบอบอภิชนาธิปไตยที่สร้างอุดมการณ์และ

* นิทเชได้ยกตัวอย่างตำราพระมนูศาสตร์ (Manu Law Book) ของชาวฮินดูโบราณ ที่แบ่งมนุษย์ในสังคมออกเป็นสามวรรณะ (caste) ให้หลักเกณฑ์ธรรมชาติ (nature) ของจิตวิญญาณอันได้แก่วรรณะพราหมณ์และเหล่านักบวช ผู้มีความโดดเด่นในเรื่องของจิตและสติปัญญา ขณะที่บุคคลผู้มีความแข็งแกร่งและสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและพลังกำลังให้สังกัดอยู่ในวรรณะกษัตริย์กับนักรบ และประเภทสุดท้ายได้แก่บุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติสองประการอยู่กับตัวต้องสังกัดอยู่ในวรรณะแพศย์ ศูทรและจันทาล (โปรดดู Twilight of the Idol/The Anti-Christ, 1990: 188-191) นอกจากนี้แล้วการหยิบยกเอาแนวคิดในเชิงจารีตโบราณอย่างคำสอนในตำราพระมนูศาสตร์ขึ้นมาของนิทเช เพื่อใช้อธิบายสิ่งที่เรียกว่า 'การโกหกอันสูงส่ง' (noble lies) ถูกใช้เป็นเครื่องมืออธิบายใน

แนวคิดของการเสียสละ (politics of sacrifice) ให้เกิดขึ้นกับผู้ได้ปกครองให้ปราศจากการมีสำนึก ซึ่งจะนำไปสู่การเรียกร้องใดๆทางการเมือง โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค อันจะเป็นต้นเหตุไปสู่การทำลายลำดับชั้นแยกสูงต่ำทางสังคม (Nietzsche, 1968: 458) นิทเซออธิบายถึงสาร์ตตะในการประกอบขึ้นเป็นสังคมอภิชนาธิปไตย และสามารถดำรงความแข็งแกร่งสมบูรณ์อยู่ได้นั้น ฝ่ายผู้ได้ปกครองต้องมีสำนึกและความตระหนักเกิดขึ้นในลักษณะของการเป็นผู้รับใช้ เป็นเครื่องมือให้กับผู้ปกครอง เนื่องจากคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์ในฐานะผู้ได้ปกครองนั้นเปรียบเทียบเสมือนกับการเป็นสะพาน (bridge) หรือไม้กั้นยึดตัวในลักษณะของการเป็นนั่งร้าน (scaffolding) มาจนถึงความสำนึกว่าตัวเองเป็นเพียงก้อนศิลาในมหาวิหาร (a stone in a great edifice) ที่ได้หลอมรวมเข้ากับก้อนศิลาอื่นๆเพื่อเป็นรากฐานให้กับมนุษย์ผู้มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์โดยทั่วไป (higher man) (Nietzsche, 1990:193) โดยนิทเซอให้ความสำคัญกับการอุบัติขึ้นของมนุษย์ผู้มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์โดยทั่วไปคือเป้าหมายของระบอบการปกครองที่ดี สำหรับนิทเซอเขามีความคิดที่เชื่อมั่นว่าการสร้างมนุษย์ผู้มีความเป็นเลิศล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาภายใต้ระบอบอภิชนาธิปไตยทั้งสิ้น (Nietzsche, 1983: 173)

การนำเสนอแนวคิดจากนักปรัชญาการเมืองอย่างเพลโตและนิทเซอ โดยให้แต่ละบุคคลปฏิบัติหน้าที่การงานที่ตัวบุคคลผู้นั้นได้รับมอบหมายมีพื้นฐานมาจากความถนัดตามธรรมชาติ (one man, one art) และขยายวงกว้างออกไปสู่ความเป็นชนชั้นแต่ละชนชั้นในนครรัฐ พิจารณาได้ว่าเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมการเมืองหรือนครรัฐ (man and the city) ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ของปรัชญาการเมืองสมัยโบราณ หรือในอีกนัยหนึ่งคือคำอธิบายภายใต้แนวคิดปรัชญาการเมืองแบบคลาสสิก (classic political philosophy) ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญไปยังเรื่องของบุคคลแต่ละบุคคลจะต้องมีหน้าที่ (duty) พันธะ (obligation) และความรับผิดชอบ (responsibilities) ต่อชุมชนการเมือง (political community) ที่เขาสังกัดอาศัยเป็นสมาชิก เป็นการให้ความสำคัญกับชีวิตของชุมชนการเมือง เรื่องกิจการของนครรัฐและเรื่องราวในทางสาธารณะเป็นสิ่งที่มาก่อนชีวิตส่วนตัว

แบบที่สร้างความชอบธรรมให้กับตัวของผู้ปกครอง ที่มีคุณสมบัติและความเป็นมาที่เหนือกว่าผู้ได้ปกครอง แนวคิดและคำอธิบายในลักษณะดังกล่าวสามารถพบได้ในงานเขียนและแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหีบยกเรื่องราวเทพปรณณ์ว่าด้วยยุคของเผ่าพันธุ์มนุษย์จากกวีเฮสิออด (Hesiod)

นิทเซอกล่าวถึงแนวคิดการอุบัติขึ้นของอภิมนุษย์ (ubermensch) เอาไว้ในหลายตอนของหนังสือเล่มสำคัญ อย่าง Thus Spoke Zarathustra

ในส่วนความคิดของผู้ศึกษาได้พิจารณาแนวคิดที่นำเสนอภายใต้กรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่นักปรัชญาการเมืองในสมัยกรีกโบราณอย่าง เพลโต และอริสโตเติล ทำการขบคิดและนำมาสู่การให้นิยามความเป็นสัตว์การเมือง (zoon politicon) เป็นประเด็นหลักสำคัญนำมาถึงการอธิบายที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรือตัวบุคคลกับ นครรัฐ โดยนอกเหนือไปจากผู้ที่สมาชิกของชุมชนการเมือง ซึ่งก็คือพลเมืองจะได้รับการตอบสนองในด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการมีชีวิต ที่ปรากฏอยู่ในรูปของวัตถุสิ่งของและ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆไปจนถึงการบรรลุในด้านศักยภาพ การรู้คุณค่า รู้ความสำคัญ รู้ความมีประโยชน์ของตัวเองอันเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินอยู่ภายใต้ขอบฟ้าของชุมชนการเมืองและนครรัฐทั้งสิ้นแล้ว การที่บุคคลแต่ละบุคคลปฏิบัติหน้าที่การทำงานซึ่งตัวเองได้รับมอบหมายมานั้น ส่งผลต่อความเป็นเอกภาพ ความเป็นปึกแผ่น ความยุติธรรมและความสุขที่จะเกิดขึ้นกับทั้งบุคคลผู้นั้น และยิ่งขยายวงกว้างไปถึงชุมชนการเมือง ซึ่งในกรณีของนิทเช่ได้พิสูจน์ให้เห็นผ่านการสร้างมนุษย์ ผู้ที่มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์โดยทั่วไป ปรากฏออกมาในรูปลักษณะของบุคคลผู้ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นอัจริยะ วีรบุรุษ ผู้สร้างสรรค์ (creator) และอภิมนุษย์ (ubermensch)

เพลโต-นิทเช่กับแนวคิดในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค

และปัจเจกบุคคลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

เพลโตได้กล่าวในเชิงของการทำนายถึงวิกฤตการณ์และอวสานของชุมชนการเมืองหรือ นครรัฐ จะบังเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่มีส่วนผสมของเหล็กและสัมฤทธิ์ มีโอกาสก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง (Republic, 2001: 415a-c) ซึ่งปรากฏการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นภายใต้ระบอบประชาธิปไตย นับเป็นระบอบการปกครองที่เพลโตพิจารณาและตัดสินว่าเป็นระบอบการปกครองที่เสื่อมและอยู่ห่างไกลจากความยุติธรรม

นอกเหนือไปจากการที่บุคคลมีสังกัดอยู่ในชนชั้นผู้ได้ปกครองเกิดความไม่พอใจ ปฏิเสธบทบาทหน้าที่ที่ตัวเองได้รับมอบหมายมาให้ปฏิบัติ มีหน้าซ้ำยังอาสาเอาตัวเองและพรรคพวกก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ผู้ปกครอง เป็นผู้บริหารนครรัฐเสียเองแล้ว ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยกลายมาเป็นระบอบการปกครองที่เลวและเสื่อม อยู่ห่างไกลจากความยุติธรรม เนื่องมาจากจิตวิญญาณ

การอธิบายในเชิงเทพปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์มนุษย์เป็นสิ่งที่ทางเพลโตได้รับอิทธิพลมาจากงานของกวีเฮสิออด (Hesiod) ที่กล่าวถึงเทพบิดรซุส (Zeus) นำโลหะธาตุอย่างเหล็กและสัมฤทธิ์ในฐานะการเป็นโลหะธาตุมีค่าด้วยที่สุดมาสร้างเป็นขวานและช่างฝีมือ

ของมนุษย์ ในฐานะผู้อยู่อาศัยในระบอบการปกครองดังกล่าวถูกปกครองและโดนชี้นำจากส่วนที่เป็นความปรารถนา มิหนำซ้ำยังเป็นความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire) (Republic, 2001: 559a-561a) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการนำมาสู่การเกิดรูปแบบของจิตวิญญาณที่ไม่สามารถจัดระเบียบ สร้างความเป็นเอกภาพและสถาปนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นมา อันเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการที่ผู้คนยกย่องให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ความเสมอภาคจนพัฒนา กลายเป็นสารัตถะในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้อยู่อาศัยภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

เพลโตพิจารณาระบอบประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณมนุษย์ถูกปกครองและชี้นำจากส่วนที่ด้อยที่สุดและอยู่ต่ำที่สุด เรียกว่าส่วนของความปรารถนา เช่นเดียวกับนครรัฐเกิดมีผู้นำ ผู้ปกครองถูกคัดเลือกมาจากกลุ่มคนมีสังกัดอยู่ในชนชั้นล่าง ถูกนับเป็นชนชั้นที่ต่ำสุดของสังคม เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะของการบริหารปกครองบ้านเมืองอยู่เลย เพราะฉะนั้นสภาวะของความวุ่นวาย ความไร้ระเบียบในทางสังคมการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เกิดขึ้นจากการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของคนจำนวนมาก ในฐานะของชนชั้นล่างของสังคม บุคคลเหล่านี้ในมุมมองของเพลโตคือบุคคลผู้ที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในความรู้ที่แท้จริงในเรื่องของการปกครองและศาสตร์ของความเป็นผู้นำทางการเมือง (politikos episteme) การปกครองและการดำเนินกิจกรรมต่างๆในทางการเมืองของมวลชนคนหมู่มาก ที่อาจกล่าวได้ว่าล้วนแล้วแต่ดำเนินอยู่ภายใต้การชี้นำของอารมณ์ ความรู้สึก รวมไปถึงความต้องการผลประโยชน์เฉพาะหน้า นอกจากนี้มีจิตใจที่พร้อมในการถูกชักจูงให้เห็นคล้อยตามและกระทำตามความต้องการของเหล่านักการเมืองและนักวาทศิลป์ (rhetorician) ซึ่งเพลโตได้บรรยายถึงภาพของความวุ่นวายและความไร้ระเบียบ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่เข้าใกล้สภาวะขอบเหวของความเป็นอนาธิปไตย ดังได้ยกตัวอย่างนำไปเปรียบเทียบกับเหล่าลูกเรือผู้ขาดทักษะและความรู้ในการเดินเรือ แต่กลับมีความคิดในเชิงอหังการ แสดงออกด้วยการลงมือยึดอำนาจการบังคับเรือจากกัปตันมาอยู่ในการควบคุมดูแลของเหล่าลูกเรือด้วยตนเอง (Republic, 2001: 488a-e)

เพลโตกล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ไร้ระเบียบและขาดความมีวินัยจนไม่สามารถคาดคะเนถึงทิศทางและแนวโน้ม อันเป็นสิ่งที่บังเกิดกับผู้คนในระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า "ผู้คนดำเนินชีวิต

* การเปรียบเทียบในลักษณะดังกล่าวสามารถพบเห็นได้ในงานเขียนอย่าง The Laws โดยเพลโตวิพากษ์ความมีเสรีภาพกับการละเลยให้ความเอาใจใส่ ต่อกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในเรื่องของการกำหนด การแบ่งประเภทและรูปแบบของดนตรีที่ใช้ในพิธีการและโอกาสต่างๆ จนปล่อยให้มีการผสมปนเปเกิดขึ้นมา (โปรดดู The Laws, 1975: 700-701)

ไปในแบบวันต่อวัน พยายามสนองต่อความอยากที่เกิดขึ้นมาในช่วงระยะเวลานั้นๆ กล่าวคือ ในวันหนึ่งเขาดีมีกินอย่างเมามายในวันต่อมากลับรับประทานแต่เพียงน้ำเปล่า ในบางเวลา สาละวุ่นวายอยู่กับการออกกำลังกาย แต่ในวันต่อมากลับกลายเป็นคนเกียจคร้าน นั่งนิ่งเฉยไม่มีความสนใจใฝ่ดีกับความเป็นไปรอบข้าง หรือในบางเวลาใช้ไปกับการค้นคว้าศึกษาปรัชญา ความรู้และใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับเรื่องของบ้านเมือง แต่ถ้าหากเกิดอารมณ์ขึ้นชอบความเป็นทหาร ชาตินักรบขึ้นมาก็มักรับสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพ หรือหากเกิดมีความชอบชีวิตในทางธุรกิจ การค้าก็จะเปลี่ยนตัวเองไปสู่การเป็นนักธุรกิจ ลงมือทำการค้าสารพัดรูปแบบ เพราะฉะนั้นภายใต้ เสรีภาพ ความเสมอภาคของระบอบประชาธิปไตยเราได้เจอกับวิถีชีวิตซึ่งดำเนินไปในลักษณะที่ไร้ ังหวะและรูปแบบ แต่สำหรับบุคคลผู้ใช้ชีวิตกับมันอยู่นั้นกลับมีความคิด ความรู้สึกว่าเป็นชีวิตที่มี สิ้นเต็มเปี่ยมไปด้วยความสนุกสนานและยืนยันที่จะใช้ชีวิตในลักษณะเช่นนี้ตลอดไป”

(Republic, 2001: 561d)

ขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในมุมมองของนิทเซ่ ถึงแม้ว่าจะผ่านระยะเวลาไปอีกกว่าสองพันปีแต่เป็นรูปแบบและปรากฏการณ์ ที่เรียกได้ว่าไม่ แตกต่างไปจากยุคสมัยของเพลโตมากนัก นิทเซ่ได้บรรยายปรากฏการณ์เอาไว้ว่า “ภายใต้ระบอบ ประชาธิปไตยทุกคนมีชีวิตอยู่เพื่อวันนี้ การใช้ชีวิตในแบบเร่งรีบและเร่งรัดกลายเป็นสิ่งปกติที่พบ เห็นได้ทั่วไป ขณะที่เรื่องของการหยุดนิ่งเพื่อคิดไตร่ตรอง อีกทั้งเรื่องของความเรียบง่ายในการใช้ ชีวิตกลายเป็นสิ่งผิดปกติ การใช้ชีวิตได้ดำเนินไปในแบบไม่ต้องแสดงความรับผิดชอบ ด้วย ความสามารถของการอุปโลกน์สร้างคำพูดใหม่ๆ ขึ้นมาเรียกขานการกระทำเสียอย่างใ้หรือว่าความ มีเสรีภาพและสิทธิ” (Nietzsche, 1988: 148, 1990: 105)

การเปลี่ยนแปลงนัยและความหมายของคำและภาษาภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เป็น ประเด็นที่สามารถพบเห็นได้ในงานเขียนของทั้งเพลโตและนิทเซ่ ซึ่งเพลโตอธิบายถึงความหมาย ของคำที่เปลี่ยนแปลงไปเอาไว้ว่า “พวกเขาเรียกการสร้างวินัยว่าความซื่อสัตย์ (self-discipline is called cowardice) ความหยาบคายว่าเป็นความซ้าของ (insolence become sophistication)

* หากพิจารณาด้วยรูปแบบการตีความตามตัวอักษร ที่เพลโตได้กล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ ในหลาย ตอนมีเนื้อหาและน้ำเสียงที่กล่าวได้ว่าออกมาในแนวทางที่ชื่นชม แต่ประเด็นดังกล่าวสำหรับตัวผู้ศึกษาได้ตั้ง ข้อสังเกตถึงเนื้อหาที่เพลโตได้กล่าวออกมาในลักษณะเชิงบวกต่อระบอบประชาธิปไตยว่า เป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่ ภายใต้รูปลักษณ์และทำนองของการเสียดีและประชดประชันเสียมากกว่า (การอธิบายถึงรายละเอียดของ ระบอบประชาธิปไตยในลักษณะที่ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตปรากฏอยู่ใน the Republic, 2001: 557d, 558a, 561e และใน The Statesman, 2002: 292a, 303b)

ความไร้ระเบียบว่าเสรีภาพ (anarchy freedom) ความฟุ้งเฟ้อว่าความมีใจกว้าง (extravagance generosity) และความไร้อายว่าความกล้าหาญ (shamelessness courage)" (Republic, 2001: 560d-561b)

รูปแบบอันมีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับข้อสังเกตของเพลโตในข้างต้นได้ดำเนินอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ เป็นปรากฏการณ์ที่นิทเซ่ได้หยิบยกขึ้นมากล่าวโจมตีการใช้ภาษาและคำพูดของผู้คนในระบอบประชาธิปไตยเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำเอาไว้ว่า "ความทนกันได้" (tolerance) ในเนื้อแท้คือความลึกลับที่ไม่สามารถที่จะตอบรับหรือกล่าวปฏิเสธความเป็นกลาง (objectivity) กลายมาเป็นข้ออ้างและเล่ห์กลของการขาดความมั่นใจและเจตจำนงอันแรงกล้า ในขณะที่ความอยาก (passion) เป็นชื่อเรียกของการแสดงออกถึงความไร้ระเบียบและการขาดความสำรวม ความลึก สะท้อนให้เห็นถึงความวุ่นวาย ขาดความเป็นเอกภาพ และเสรีภาพ คือข้ออ้างนำมาใช้สร้างความชอบธรรมให้กับการปฏิเสธกฎระเบียบและวินัยต่างๆ" (Nietzsche, 1968: 50)

รูปแบบของการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่อาศัยในระบอบประชาธิปไตยภายใต้แนวคิดของเสรีภาพและความเสมอภาค ดังที่ได้ปรากฏออกมาในลักษณะการให้คุณค่าความสำคัญกับความปรารถนาทุกประเภทอย่างเท่าเทียมกัน (valued equally)" (Republic, 2001: 561c) การที่ผู้คนไม่ให้ความสำคัญและใส่ใจในเรื่องของการจัดระบบ สร้างความเป็นระเบียบแบบแผนให้เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณของตนเอง ได้แพร่ขยายไปสู่ชุมชนการเมือง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ไม่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนการเมือง ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานและกฎเกณฑ์ของการมีลำดับชั้นและยศชั้นกำกับอยู่ (hierarchy and ranking) โดยการปฏิเสธความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวและสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่อยู่ในลักษณะที่มีความเท่าเทียมหรือเกือบเท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนระหว่างบิดากับบุตรหลาน สามีกับภรรยา นายทาสกับบ่าวไพร่ ภายในสถาบันการศึกษาระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์ ผู้อาวุโส

* ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ สำหรับคำปรึกษาของคำแปลดังกล่าว

** ระบอบการปกครองที่มีความเสื่อมมาก่อนหน้าระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ระบอบคณาธิปไตยยังเป็นระบอบการปกครองที่จิตวิญญาณของผู้ปกครองและสมาชิกของระบอบการปกครองยังมีความรู้ในระดับที่สามารถนำมาสู่การแยกแยะรับรู้ได้ถึงความแตกต่างระหว่างความปรารถนาที่จำเป็น (necessary desire) ออกจากความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desire)

กับผู้เยาว์ หรือในสังคมการเมืองที่เสรีภาพและความเสมอภาคระหว่างผู้ที่เป็นพลเมืองกับคนต่างด้าว ยากที่จะแยกแยะออกมาให้เห็น นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวได้ขยายอาณาเขตของมันไปถึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของกับสัตว์เลี้ยงอีกด้วย (Republic, 2001: 562e-563e)

เสรีภาพที่ประกอบเข้ากับความเสมอภาคที่เกิดขึ้น เกิดผลต่อผู้อยู่อาศัยในระบบอบ ประชาธิปไตยมีจิตวิญญาณที่ไร้ระเบียบ แนวคิดเสรีภาพและความเสมอภาคถูกนำมาใช้อ้างเพื่อสร้างโลกส่วนตัว ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมการเมืองดำเนินอยู่ในลักษณะของความไร้รูปแบบปราศจากกฎเกณฑ์ใดๆขึ้นมาใช้ควบคุมบังคับ แม้กระทั่งการปฏิบัติตัวหนึ่งเฉยไม่ให้ความสนใจและไม่ยอมรับรู้ชะตากรรมเรื่องราวความเป็นไปของสังคม ขณะที่บ้านเมืองกำลังอยู่ท่ามกลางปัญหาและวิกฤตการณ์ (Republic, 2001: 557e-558a) พฤติกรรมในลักษณะของการนิ่งเฉยดูตายต่อความเป็นไปของสังคมการเมืองถูกส่งผ่านมายังระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งนิทเช่กล่าวในเชิงเสียดสีเอาไว้ว่า "ปัจเจกบุคคลมีความคิดในเชิงหุนหันพลันแล่น โดยมักจะหมกมุ่นและใช้ชีวิตในแบบสาละวอนอยู่กับเรื่องราวของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ นับเป็นปรากฏการณ์และความประพุดติที่ข้าพเจ้าไม่เคยพบเห็นและบังเกิดขึ้นกับมนุษย์ที่โหดมาก่อน ภาพของผู้คนในยุคปัจจุบันเฝ้าให้ความสำคัญสนใจอยู่กับตัวเองแทบทั้งวันและมีกิจกรรมในการแสวงหาความสุข ความสบายที่ไม่ไกลไปกว่าวันนี้และวันพรุ่งนี้ หรืออาจเป็นเพราะมีความคิดเพื่อผ่นขึ้นมาว่าในวันมะรืนที่จะมาถึงนี้ตนเองไม่ต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงปากท้องอีกต่อไป ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้เราต่างตกอยู่ในยุคของปัจเจกบุคคลที่อัดแน่นไปด้วยความสับสนวุ่นวายและหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง (atomistic chaos individual)" (Nietzsche, 1988: 150)

ในฐานะนักปรัชญาการเมืองนิทเช่ปฏิเสธและโจมตีแนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพ ความเสมอภาค โดยแสดงความคิดที่ค่อนข้างมีความชัดเจนออกมาว่า "ความคิดของข้าพเจ้าไม่ได้วนเวียนในลักษณะของการให้ความหมายและความสำคัญกับเรื่องของเสรีภาพภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลครอบครองไว้ ข้าพเจ้าหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องของอำนาจที่บุคคลผู้นั้นใช้กระทำต่อบุคคลอื่นและเชื่อมโยงมาถึงการยินยอมสละในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพไปจนกระทั่งการยอมตกเป็นทาสผู้รับใช้เพื่อเป้าหมายสร้างมนุษย์ที่สูงส่งขึ้นมา" (Nietzsche, 1968: 458) การแสดงความคิดและจุดยืนดังกล่าวข้างต้นของนิทเช่ ทำให้เขาเป็นนักปรัชญาการเมืองที่ใช้เรื่องของอำนาจเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้ที่มีความสมบูรณ์ ความแข็งแกร่งในทางร่างกายและความสูงส่ง ความเข้มแข็งในทางจิตวิญญาณกับผู้ที่มีความอ่อนแอและอ่อนด้อยกว่า ทั้งในทางร่างกายและจิตวิญญาณ ซึ่งในท้ายที่สุดการแบ่งแยกมนุษย์ภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่นำมาสู่การทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง

เสรีภาพและความเสมอภาคที่พิจารณาได้ว่าเป็นแนวคิดอันเป็นสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย นำมาสู่การตั้งข้อสังเกตที่ว่า “ในท้ายที่สุดเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมการเมือง มีความคิดและความเชื่อว่าตัวเขามีสิทธิมีเสียงในทุกปัญหา ทุกคนต่างเชื่อมั่นว่าตัวเขามีความสามารถเป็นผู้ตัดสินปัญหาและเรื่องราวต่างๆได้ด้วยตัวเองแล้ว เมื่อนั้นเส้นที่เคยขีดแบ่งเอาไว้ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองเริ่มไม่มีความชัดเจน การเชื่อฟัง การเชื่อใจผู้ปกครองเริ่มจะลดน้อยถอยลง จนอาจพัฒนากลายเป็นสังคมที่ไม่ต้องการลำดับชั้นของการบังคับบัญชาหรือการเชื่อฟังคำสั่งกันอีกต่อไป” (Nietzsche, 1968: 458)

นิทเช่ตีความและแปลความหมายของระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นรูปแบบหนึ่งการปฏิวัติของทาสในเรื่องศีลธรรม (slave revolt in morality) ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นช่องทางของการปลดปล่อยพลังอันเกิดขึ้นจากปฏิกริยาในด้านลบของคนจำนวนมาก* ซึ่งล้วนแล้วแต่มีที่มาจากอารมณ์ของความขุ่นเคือง การสะสมความโกรธแค้น การทับถมของความริษยาและท้ายที่สุดก็ได้ระเบิดออกมาในลักษณะของการแก้แค้น (revenge) และการทำลายล้างเกิดขึ้นตามมา

นิทเช่เชื่อมั่นว่าการต่อสู้ต่างๆทั้งหลายทั้งปวงที่เคยอุบัติขึ้นมาของมนุษยชาติล้วนแล้วแต่เป็นการต่อสู้ในเชิงคุณค่า หากกล่าวในอีกนัยหนึ่งก็คือการต่อสู้ระหว่างศีลธรรมแบบนายทาส (master morality) กับศีลธรรมแบบทาส (slave morality) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาระหว่างนายทาสอยู่ในฐานะผู้นำ ผู้ปกครอง เป็นบุคคลผู้ที่มีความเข้มแข็ง มีความแข็งแกร่งกว่าทั้งในทางร่างกายและจิตวิญญาณกับผู้ใต้ปกครอง เป็นบุคคลที่มีความอ่อนด้อยและต่ำกว่าในทางด้านจิตวิญญาณและร่างกาย** โดยผลลัพธ์นำมาถึงชัยชนะของบุคคลผู้ที่มีความอ่อนแอ อ่อนด้อยในความสามารถกว่า ขณะที่ชัยชนะดังกล่าวได้กระทำผ่านเครื่องมือ อาศัยอาวุธและกลวิธีที่นิทเช่เรียกว่าเสรีภาพ ความเสมอภาคและการเรียกร้องความยุติธรรม “สำหรับบุคคลที่ขาดเสรีภาพ สิ่งที

* ในงานเขียนเล่มต่างๆนิทเช่ได้ยกตัวอย่างของการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution) เมื่อปี ค.ศ. 1789 แสดงให้เห็นถึงการปลดปล่อยสัญชาติญาณในเชิงทำลายล้าง ที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของผู้คนจำนวนมากต่อโครงสร้างสังคมการเมืองเดิม

** สัญลักษณ์ของความสมบูรณ์ ความเข้มแข็งและแข็งแกร่งกว่าแสดงผ่านคุณสมบัติของอภิชน (aristocrat value) เสรีภาพในเชิงบวก (positive freedom) อำนาจ (power) กำลัง (might) การอยู่กับความจริง (reality) ในขณะที่สัญลักษณ์ของความอ่อนแอแสดงผ่านทางคุณสมบัติของผู้คนในระบอบประชาธิปไตย (democrat value) ความเสมอภาค (equality) สิทธิ (right) เสรีภาพในเชิงลบ (negative freedom) การแก้แค้น (revenge) การเรียกร้องหาความยุติธรรม (justice)

ผู้คนเหล่านี้วางแผนลงมือปฏิบัติในขั้นตอนแรกก็คือ เรียกร้องขอความยุติธรรมจากผู้มีอำนาจ หลังจากนั้นจะติดตามมาด้วยการกล่าวอ้างถึงเสรีภาพ เพื่อจะได้ใช้มันในฐานะเป็นเครื่องมือและข้ออ้างสำหรับการหลบหนีจากผู้มีอำนาจ แต่สุดท้ายหากพวกเขายังไม่บรรลุถึงชัยชนะ การเรียกร้องให้มีสิทธิเท่าเทียมกันก็จะถูกยกขึ้นมากล่าวถึง เพื่อเป็นการป้องกันอำนาจและการคุกคามของผู้ที่เหนือกว่า" (Nietzsche, 1968: 53)

นิทเชอวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องความเสมอภาคที่พยายามสถาปนาขึ้นโดยมวลชนว่าเป็นทฤษฎีของเสียงข้างมาก แต่เป็นเสียงที่มีความอ่อนแอ เสียงสะท้อนของหมู่ชนผู้ด้อยความสามารถ มีความพยายามที่จะยกตัวเองเข้าไปใกล้ผู้ที่มีความสามารถมากกว่า หรือในอีกทิศทางหนึ่งก็คือพยายามที่จะดึงให้ผู้เหนือกว่าลงมาอยู่ในระดับเดียวกับตัวเอง (levelling-down) นิทเชออธิบายถึงกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองเอาไว้ว่า "เรา (ผู้ด้อยความสามารถ) ต้องแสดงออกถึงความแค้นเคืองและโกรธเกรี้ยวออกมาต่อหน้าบุคคลที่ไม่ใช่พรรคพวกของเรา และด้วยเจตจำนงของความเสมอภาค (will to equality) ซึ่งเราเรียกขานมันในนามของคุณธรรมจะเป็นสิ่งที่ถูกตะโกนออกมา เพื่อใช้เป็นอาวุธต่อสู้พาดฟันกับทุกสรรพสิ่งที่มีอำนาจและความสมบูรณ์กว่า... ความเสมอภาคจึงเป็นเสมือนหนึ่ง ทฤษฎีแห่งความบ้าคลั่งมีที่มาจากกลุ่มบุคคลผู้ไร้ความสามารถส่งเสียงกรีดร้องออกมา นอกจากนี้มันยังแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของ ความอยากที่ได้แอบซ่อนตัวของมันเองอยู่อย่างลึกลับภายใต้เสื้อคลุมแห่งคุณธรรม ของกลุ่มบุคคลผู้มีความอ่อนแอและป่วยไข้ในสังคม" (Nietzsche, 1969: 123)

ปรัชญาการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองที่ดี สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของระบอบอภิชนาธิปไตย ซึ่งนิทเชออธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า "เป้าหมายที่ตั้งขึ้นกับระบอบการปกครองของข้าพเจ้า มุ่งไปยังการกำหนดและจัดระเบียบในทางยศชั้น (order of rank) ไม่ใช่เสรีภาพและศีลธรรมที่ปัจเจกบุคคลนำมาใช้อ้าง นอกจากนี้ความคิดและโลกทัศน์ของฝูงชนควรใช้ปกครองอยู่เพียงในกลุ่มฝูงชนด้วยกันเอง ไม่ควรออกสู่โลกภายนอก เนื่องจากมาตรฐานที่เหล่าฝูงชนใช้ตัดสินพฤติกรรมและการกระทำต่างๆ ของตัวเองและสมัครพรรคพวกมีความแตกต่างไปจากบุคคลผู้มีความอิสระ" (Nietzsche, 1968: 162)

แนวคิดเสรีภาพและความเสมอภาคได้สร้างให้เกิดปัจเจกบุคคลอันนำไปสู่พฤติกรรมของการปฏิเสธโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ชัดเจนแบ่งแยกยศชั้น กำหนดความสูงต่ำเอาไว้ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง จนกระทั่งถึงการปฏิเสธเรื่องการมีกฎเกณฑ์และความรู้ในทางจริยธรรมที่จะถูกนำมาใช้กับตัวเองและกับสมาชิกในสังคมการเมือง ส่งผลให้ผืนดินของระบอบประชาธิปไตยได้กลายมาเป็นแหล่งกำเนิดของมนุษย์ประเภทที่นิทเชอขนานนามว่าเป็น "ปัจเจกบุคคลที่คับแคบ" (private individual) "บุคคลที่อยู่กับตัวเอง" (atomistic person) เป็นมนุษย์ที่ตัด

ขาดจากสายสัมพันธ์ของความเป็นจารีตประเพณี^{*} ซึ่งนิทเซได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนการเมืองเอาไว้ว่า “ไม่มีสิ่งใดจะสร้างสัญชาติญาณตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับรูปแบบและโครงสร้างของสังคมการเมืองที่ดีไปกว่าฝูงชนที่ปกครองตัวเอง (autonomous herd)” อันเป็นสิ่งที่บดบังความเป็นเจ้านายและลูกน้อง ในขณะที่เดียวกันก็อยู่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่เรียกว่าการกล่าวอ้าง การมีสิทธิพิเศษและความมีอภิสิทธิ์ในทุกรูปแบบ หากพิจารณาในอีกความหมายหนึ่งก็คือเมื่อทุกคนเกิดมีความรู้สึกว่ามีคุณสมบัติเหมือนกัน ก็ไม่ต้องการที่จะมีสิทธิใดๆเกิดขึ้นและดำรงอยู่” (Nietzsche, 1983: 107)^{***} ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่สภาวะวิกฤตการณ์และความล่มสลายของสังคมการเมืองเนื่องจากทุกคนมีความสำคัญในแบบที่เท่าเทียมกัน

แนวคิดในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาคและความเป็นปัจเจกบุคคลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่ทั้งเพลโตและนิทเซพิจารณาและตัดสินว่าเป็นระบอบการปกครองที่เสื่อมและเลวร้ายนั้น หากวิเคราะห์จากแนวโน้มและเส้นทางที่ระบอบประชาธิปไตยกำลังดำเนินอยู่และจะก้าวต่อไปนั้น ในสายตาและมุมมองของทั้งเพลโตและนิทเซ มีความคิดเห็นที่ตรงกันว่าสภาวะความ

* รูปแบบของความเป็น ‘ปัจเจกบุคคลที่แท้จริง’ (true individual) ซึ่งเป็นองค์ประกอบและคุณสมบัติที่สำคัญของบุคคล ที่นิทเซยกย่องให้มีความรู้ สามารถสูงกว่าบุคคลส่วนใหญ่ เป็นประเด็นที่นิทเซได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดที่เรียกว่า ‘aristocratic liberalism’ ซึ่งนำเสนอโดย Alexis de Tocqueville, Jacob Burckhardt และ Hippolyte Taine มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเรื่องของเสรีภาพ (freedom) และคุณสมบัติความเป็นผู้ดีสูงศักดิ์ (nobility) มารวมอยู่ในที่เดียวกัน โดยมีที่มาจากเหตุการณ์ที่นักคิดทางการเมืองเหล่านี้ ได้ปฏิเสธรูปแบบของการเมืองและสังคมซึ่งกำลังตกอยู่ใต้อิทธิพลและการชี้นำของมวลชน (โปรดดู Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*. Translated and Edited by Harvey C. Mansfield and Delba Winthrop. (Chicago: The University of Chicago Press, 2002).,p.xix. และ Don Dombowsky, *Nietzsche's Machiavellian Politics*. (New York: Palgrave Macmillan, 2004).,pp.101-130.

** ผู้ศึกษาตีความการเลือกใช้คำในลักษณะที่มีความรุนแรงดังกล่าว เป็นความตั้งใจในเชิงเสียดสีของนิทเซเพื่อสื่อให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนส่วนใหญ่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ไม่แตกต่างไปจากการดำรงอยู่ของผู้สัตว์เลี้ยง โดยทั่วไป

*** ลีโอ สเตร้าส์กล่าวถึงวิกฤตการณ์ของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ ที่ปรากฏให้เห็นบนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับตัวเองและกับเพื่อนร่วมชุมชนการเมืองเอาไว้ว่า ‘มนุษย์ไม่สามารถแสดงและลงมือกระทำสิ่งใดๆก็ตามให้เกิดขึ้นมาได้โดยปราศจากสิ่งที่เรียกว่าพันธะในทางศีลธรรม (moral tie) เนื่องจากมนุษย์เองไม่สามารถจะดำรงอยู่ในแบบที่เป็นอิสระตัดขาดตัวเองอย่างสิ้นเชิงกับบุคคลผู้อื่นและโลกภายนอก ดังนั้นมนุษย์จึงต้องดำรงตนอยู่ภายใต้การควบคุมของเหตุผล ความรอบคอบและคุณธรรม’ (Strauss, 1953: 297)

เป็นอยู่ของระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะอันไม่แตกต่างไปจากสภาวะอนาธิปไตย (anarchy) ที่กำลังเกิดขึ้นทั้งกับจิตวิญญาณของแต่ละบุคคล มิหนำซ้ำยังแพร่ขยายออกไปจนถึงชุมชนการเมือง นอกเหนือไปจากการเป็นระบอบการปกครองที่มีความเสื่อมอยู่ภายในตัวของมันเองแล้ว ในความคิดของเพลโตระบอบประชาธิปไตยยังเป็นพื้นฐานที่จะปูทางไปสู่ระบอบการปกครองที่เพลโตพิจารณาว่ามีความเสื่อม ความเลวร้ายและอยู่ห่างไกลจากความยุติธรรมมากที่สุด อันได้แก่ระบอบทรราชย์ ที่ตัวผู้ปกครองถูกควบคุมในลักษณะเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากความปรารถนา ซึ่งเพลโตจัดอันดับให้เป็นส่วนที่ต่ำสุดของจิตวิญญาณมนุษย์ ในขณะที่นิทเช่มีความคิดในลักษณะของการเชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยเข้ากับการมาถึงของลัทธิสูญนิยม (nihilism)^{*} อันเป็นช่วงเวลาที่มีมนุษย์ได้สูญเสียความศรัทธา ดำเนินอยู่ภายใต้รูปแบบของการแตกหักกับคุณค่า ความรู้ต่างๆที่เคยยึดมั่นและเชื่อถือกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สภาวะแห่งสูญนิยมยังเป็นช่วงเวลาที่มีมนุษย์แต่ละคนเกิดความคิดว่าตัวเองมีเสรีภาพ เป็นเจ้านายของตัวเองสามารถลงมือคิดและปฏิบัติสิ่งต่างๆที่ตัวเองคิดและเชื่อออกมาได้อย่างไม่มีข้อจำกัด (nothing is true, everything is permitted) ที่เลวร้ายไปกว่านั้นคือสังคมการเมืองยังขาดองค์ความรู้ ตัวบุคคลไปจนถึงสถาบันใดๆ ที่จะยื่นมือเข้ามาตัดสินในเชิงคุณค่า กระทำการชี้ขาดต่อความคิด การกระทำและพฤติกรรมต่างๆของสมาชิกสังคมการเมือง

นอกจากนี้ลักษณะของการวิพากษ์ระบอบประชาธิปไตย เกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดและมุมมองของระบอบอภิชนาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของสติปัญญา ความรู้ความสามารถพร้อมกับคุณสมบัติทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของตัวผู้ปกครอง ในฐานะเงื่อนไขและความจำเป็นในการสถาปนาและอุบัติขึ้นของระบอบการปกครองที่ดี หรือหากจะกล่าวในอีกนัยหนึ่งคือการให้เรื่องของคุณธรรมมาก่อนความมีเสรีภาพ โดยทั้งผู้ปกครองและผู้ได้ปกครองจำเป็นต้องปกครองจิตวิญญาณของตัวเองให้ได้ดีเสียก่อน ความสามารถที่จะปกครองจิตวิญญาณให้ดีได้นั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องจิตวิญญาณมาเป็นอันดับแรก เพราะฉะนั้นระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญแก่เรื่องของเสรีภาพ ที่อาจกล่าวได้ว่าลุ่มหลงใจ

* เป็นประเด็นที่น่าสังเกตว่าการตอบโต้และหักล้างกับสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ที่ผลิตขึ้นภายใต้ลัทธิสูญนิยมและระบอบประชาธิปไตย จากทางฝ่ายนิทเช่เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในยุคสมัยของเพลโตมาก่อน โดยฝ่ายของโสเครตีสและเพลโตเองพยายามตอบโต้หักล้างกับการแสวงหาความรู้ของขบวนการโซฟิสต์ (Sophistic movement) ในช่วงที่นครรัฐเอเธนส์อยู่ในจุดแห่งความรุ่งโรจน์ของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทางผู้ศึกษาพิจารณาขบวนการโซฟิสต์ที่ในนครรัฐเอเธนส์ คือการปรากฏตัวขึ้นเป็นครั้งแรกของลัทธิสูญนิยม

เข้าออกของผู้คนในระบบประชาธิปไตย กลับพบแต่เรื่องของเสรีภาพและการแสวงหาความเสมอภาค สำหรับเพลโตเปรียบเสมือนการปล่อยให้จิตวิญญาณถูกปกครองและชี้นำจากส่วนที่เป็นความปรารถนา อันเป็นส่วนที่ต่ำสุดโดยไม่มีความรู้ สติปัญญามาชี้นำ เป็นการมีชีวิตอยู่ตามแรงขับของอารมณ์ ความรู้สึกและเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาสู่การตกอยู่ภายใต้การควบคุม การชี้นำจากการใช้ความคิดเห็นของบุคคลผู้ที่ไม่มีความรู้ที่แท้จริงในทางการเมือง ขาดสติปัญญาในการเป็นผู้นำ มีแต่เพียงกุศโลบายความสามารถในการพูดกระตุ้นอารมณ์เพื่อชักจูงผู้ฟังให้เห็นคล้อยตามกันเท่านั้น

การวิพากษ์ระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ของนิทเซ่ตั้งอยู่บนแนวคิดเสรีภาพ ซึ่งได้ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อปฏิเสธกฎระเบียบต่างๆ ในทางสังคม ส่วนความเสมอภาคเกิดมาจากความอิจฉาต้องการให้ผู้อื่นลดฐานะและความสามารถลงมาเท่าเทียมกับตัวเอง มาจนถึงเรื่องของความเป็นปัจเจกบุคคลในแบบคับแคบ ให้ความสำคัญหรือมีความสนใจอยู่กับเรื่องราวส่วนตัวและการรักษาผลประโยชน์เฉพาะหน้าของตัวเอง ซึ่งสิ่งดังกล่าวนำมาถึงการล่มสลายของระบอบการปกครอง อภิชนาธิปไตย ระบอบการปกครองที่ความสำคัญตั้งวางอยู่บนหลักการการมีลำดับชั้นและยศชั้นในความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง มุ่งผลสำเร็จไปยังการสร้างบุคคลผู้มีความสามารถเหนือกว่าและสูงกว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งนิทเซ่ขนานนามว่าเป็นอภิมนุษย์

เพลโต-นิทเซ่ การเยียวยาความป่วยไข้ของระบอบการปกครอง

จาก Philosopher-King มาถึง Philosophical Legislator

การนำเสนอแนวคิดในทางปรัชญาการเมืองของเพลโต เกิดขึ้นมาจากปฏิกิริยาที่เพลโตมีกับนครรัฐและระบอบการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิกฤตการณ์และปัญหาต่างๆ ที่ดำเนินอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์ ในฐานะนักปรัชญาการเมืองเพลโตมีความคิดที่เชื่อมั่นว่าความป่วยไข้ ความเลวร้ายต่างๆ ของสังคมการเมืองไปจนถึงความเสื่อมของระบอบการปกครองจะสามารถแก้ไขเยียวยาได้สำเร็จ พร้อมทั้งสถาปนาความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นกับสังคมการเมืองได้เป็นผลสำเร็จ เมื่อเกิดมีนักปรัชญาก้าวขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ซึ่งเพลโตขนานนามให้กับผู้ปกครองในตำแหน่งดังกล่าวว่าราชาปรมาจารย์ (philosopher-king)

ใน the Republic เพลโตให้โสเครตีสอธิบายในเชิงเสนอความคิดแก่เกลาคอน ถึงการที่ปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อันได้อุบัติขึ้นภายในนครรัฐจะยุติลงเมื่อมีนักปรัชญาเป็นผู้ปกครอง เอาไว้ว่า "มันไม่มีข้อยุติสำหรับความทุกข์ทรมานสำหรับนครรัฐของเราและสำหรับเผ่าพันธุ์มนุษย์ นอกเสียจากจะมีนักปรัชญารับหน้าที่เป็นผู้ปกครอง หรือไม่ก็เกิดจากการที่ผู้เป็นกษัตริย์และผู้ปกครองได้กลายมาเป็นนักปรัชญาเสียเอง ซึ่งหมายถึงการหลอมรวมกันของอำนาจทาง

การเมืองกับความรู้หรือปรัชญาเกิดขึ้นมา นอกจากนี้แล้วมีความจำเป็นต้องป้องกันไม่ให้บุคคลมิได้มีธรรมชาติของจิตวิญญาณโน้มเอียงไปในทางดังกล่าวก้าวขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองด้วย” (Republic, 2001: 473d-e, 487e)

การนำเสนอโฉมหน้าของผู้ปกครองในลักษณะของราชาปราชญ์ (philosopher-king) พิจารณาได้ว่าเป็นสิ่งที่เพลโตต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความเสื่อม ความอยุติธรรมและข้อบกพร่องต่างๆจะบังเกิดขึ้นกับระบอบการเมือง เป็นผลลัพธ์สืบเนื่องมาจากผู้ปกครอง ผู้นำและรวมไปถึงผู้อยู่อาศัยในสังคมการเมืองนั้นไม่ให้ความสนใจ ให้ความสำคัญกับเรื่องของความรู้ ความยุติธรรม โดยปล่อยให้สามัญชน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลผู้ไม่มีคุณสมบัติในด้านของความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจใดๆในทางการเมืองเข้ามารับผิดชอบดูแลจัดการบริหารปกครอง”

นิทเช่พิจารณาตัดสินการดำรงอยู่และความชอบธรรมของระบอบการปกครองที่ดี ว่ามีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างให้กำเนิดบุคคลผู้มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ของสังคม ดำเนินอยู่ในลักษณะที่ว่า “เราสามารถรับรู้นักปรัชญาผู้ที่ได้สะท้อนให้เราเห็นถึงความมูมานะ ความพยายามในการที่มนุษย์และสังคมต้องการที่จะยกระดับของตัวเอง” (Nietzsche, 1968: 511) นิทเช่นำเสนอสิ่งที่เรียกว่า “ผู้สร้าง-ผู้นำทางความคิด” (philosophical legislator) บุคคลผู้ได้รับมอบหมายมาทำหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ปรากฏอยู่ในรูปของอภิมนุษย์ (ubermensch) ศิลปิน

แนวคิดที่มีนัยความสำคัญของการนำเสนอผู้ปกครองในอุดมคติ หรือที่รู้จักกันในนามของราชาปราชญ์ (philosopher-king) มีปรากฏอยู่ในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ หรือทั้งในงานเขียนและการกระทำดังจะเห็นได้จากเนื้อความในจดหมายฉบับที่เจ็ด (Seventh Letter) ใน the Republic เล่มที่สามและสี่ เพลโตเสนอแนะโดยให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาและการฝึกอบรมเลี้ยงดูเพื่อสร้างผู้ที่ก้าวขึ้นมาเป็นราชาปราชญ์ การตั้งมั่นอยู่กับแนวคิดดังกล่าวทำให้เพลโตต้องเดินทางไปยังเมืองซีราคิวส์ (Syracuse) เพื่อเสนอแนวคิดของตัวเองให้กับผู้ปกครองถึงสองครั้งด้วยกัน

นอกจากความต้องการมองเห็นความยุติธรรม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยบังเกิดขึ้นกับสังคมการเมืองแล้ว เหตุผลหนึ่งที่เพลโตยกมาเป็นข้ออ้างเพื่อเป็นช่องทางให้นักปรัชญาก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง มีสาเหตุมาจากตัวนักปรัชญาเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม ซึ่งเป็นความยุติธรรมที่ปล่อยให้บุคคลที่ปราศจากความยุติธรรมมาเป็นผู้ปกครอง ทางด้านอัลลัน บลูมได้ตีความและตั้งข้อสังเกตถึงกรณีการหลอมรวมกันระหว่างอำนาจกับความรู้ หรือผู้ปกครองกับนักปรัชญา ไม่ได้เกิดขึ้นจากความตั้งใจโดยตรงอย่างที่เพลโตต้องการ แต่หากจะเกิดขึ้นมาจะเป็นเรื่องของอุบัติเหตุและโอกาสเสียมากกว่า (โปรดดู Allan Bloom, The Republic of Plato, pp. 460-461)

ผู้มีอำนาจเด็ดขาด (artist-tyrant)^{*} โดยบุคคลผู้มีความสามารถเหนือกว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ของสังคม ดังกล่าวมานั้น ประกอบขึ้นด้วยคุณสมบัติที่อัดแน่นไปด้วยเจตจำนงสู่อำนาจ (will to power) พลังแห่งการสร้างสรรคเพื่อทำหน้าที่ผู้สร้าง (creator) เป็นพันธกิจที่พิจารณาได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เกิดขึ้นภายหลังการที่นิตเช่ประกาศถึงการมรณกรรมของพระเจ้า (God is dead) มีความหมายสื่อถึงคุณค่าต่างๆที่มนุษย์เคยยึดถือ มีความเชื่อกันมาถูกล้มล้าง ถูกทำลายลง ทำให้ต้องสร้างความรู้ ความศรัทธาและความเชื่อชุดใหม่ขึ้นมาแทนที่ นอกจากนี้นิตเช่พิจารณามวลชนและปัจเจกชน ในระบอบประชาธิปไตยดำรงอยู่ในสภาวะที่ไร้รูปแบบ (formlessness) พร้อมจะแปรรูปเปลี่ยนแปลงตัวมันเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้เป็นภาระหน้าที่ของผู้นำจะต้องนำเอาวัตถุดิบดังกล่าวมาหลอมรวม เพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพ ความเป็นระเบียบและรูปทรงให้เกิดขึ้นมา

ผู้สร้าง-ผู้นำทางความคิด (philosophical legislator) ซึ่งถือได้ว่าเป็นรูปแบบของผู้นำในอุดมคติที่นิตเช่เสนอดำรงอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ปกครองและนักปรัชญา ให้กับสังคมการเมืองและระบอบการปกครอง เป็นบุคคลที่คุณสมบัติของความเฉลียวฉลาดจากการมีสติปัญญาอันชาญฉลาด ประสานเข้ากับจิตวิญญาณที่มีความเข้มแข็ง^{**} และความกล้าหาญ ปรากฏอยู่โดยมีตัวอย่างให้เห็นผ่านทางบุคคลในประวัติศาสตร์ ผู้ที่ได้รับการสรรเสริญยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ อัจฉริยะ และผู้นำที่ยิ่งใหญ่ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณมาจนถึงสมัยใหม่ อาทิ Solon, Julius Caesar, Alexander the Great, Cesare Borgia, Napoleon Bonaparte, Goethe, Shakespear, Dostoyevsky และ Emerson

สำหรับประเด็นที่มาหรือการสร้างผู้ปกครองและผู้นำทางความคิด นิตเช่แยกแยะให้เห็นถึงสาระสำคัญและความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่าการบำรุงรักษาสายพันธุ์ (breeding) การศึกษา

^{*} นิตเช่เชื่อว่า การสร้างรัฐหรือระบอบการปกครองไม่แตกต่างไปจากการสร้างสรรค์ในทางศิลปะ (state as a work of art) เป็นแนวคิดที่นิตเช่ได้รับอิทธิพลมาจาก Machievelli และ Jacob Burckhardt

^{**} เป็นประเด็นที่น่าสังเกตถึงบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิดของนิตเช่ เช่นเป็นการรวมเอาจิตวิญญาณในส่วนที่เป็นเหตุผลและสติปัญญาเข้ากับส่วนที่เป็นความกล้าหาญ อันเป็นแนวคิดที่เพลโตเคยนำเสนอมาก่อน

อบรมและการสร้างระเบียบวินัย ประกอบเข้ากับการมีโครงสร้างทางสังคมการเมืองที่เน้นในเรื่อง การมีลำดับชั้นแยกสูงต่ำ (order of rank) และความรู้สึกในความแตกต่าง (pathos of distance) ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือจัดระเบียบทางชนชั้นระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ ความสามารถและความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับ ผู้ใต้ปกครอง ซึ่งเป็นค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติที่ดำเนินอยู่ภายใต้การปกครองระบอบอภิชนาธิปไตย ซึ่งนิทเซ่ให้คุณค่าและความสำคัญในฐานะการเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด นับเป็นสิ่งที่ตรงกัน ข้ามกับการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่นิทเซ่พิจารณาตัดสินว่าเป็นระบอบการปกครอง ที่มีความเสื่อม เนื่องมาจากความพยายามในการทำสิ่งที่เรียกว่าการควบคุมในเชิงทำลายพลังตาม สัญชาตญาณของผู้ใต้ปกครอง (taming) ที่เป็นการลอกเลียนแบบมาจากวิธีการทำลายและ ควบคุมสัญชาตญาณของสัตว์ จนส่งผลทำให้สัตว์ป่ากลายมาเป็นสัตว์เลี้ยงอันแสนเชื่อง (domesticated)^{***}

เพลโต-นิทเซ่ในฐานะมรดกความคิดในทางปรัชญาการเมือง

กับภารกิจของการแก้ไขความบกพร่องให้กับระบอบการเมืองในปัจจุบัน

การโจมตีและวิพากษ์ระบอบประชาธิปไตยในฐานะเป็นระบอบการปกครองที่เสื่อมของ ทั้งเพลโตและนิทเซ่ เป็นสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าสร้างให้เกิดการรับรู้ ความตระหนักถึงความบกพร่อง และข้อผิดพลาดต่างๆ ได้บังเกิดขึ้นภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ดำเนินเรื่อยมาตั้งแต่ ยุคสมัยของเพลโต โดยรูปแบบความเสื่อมและความบกพร่องของมันยังคงตกทอดให้เห็นมาจนถึง ยุคปัจจุบัน

* เป็นการปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักของเชื้อชาติ การรักษาความมีอภิสิทธิ์ในทางสังคมการเมืองของผู้ปกครอง กระทำ ผ่านสิ่งที่เรียกว่า 'การหลอกลวงภายใต้ความศรัทธา' (pious fraud) ที่มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์กับทั้งผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครอง (โปรดดู Twilight of the Idol, pp., 68-69) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับแนวคิดการ โทกอันสูงส่ง (noble lies) ของเพลโตที่ได้หยิบยืมมาจากเรื่องราวเทพปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์ของ เฮสิออด มา ใช้อธิบายการจำแนกชนชั้นของผู้คนในนครรัฐ

** ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับการวิเคราะห์เรื่องสภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ระบอบ ประชาธิปไตยและระบบทุนนิยม การกระทำที่เกิดจากฝ่ายผู้ปกครองและผู้นำทางเศรษฐกิจมีเป้าหมายมุ่งเน้น ไปยัง การตอบสนองในเรื่องของปากท้องของประชาชนผู้ใต้ปกครองเป็นหลัก เป็นการเล็งคุณค่าคนส่วนใหญ่เพื่อเก็บเกี่ยว เอาประโยชน์ รักษาระบบและป้องกันไม่ให้ลุกฮือขึ้นมาสร้างควมวุ่นวาย

การวิพากษ์ระบอบประชาธิปไตยบนพื้นฐานแนวคิดระบอบอภิชนาธิปไตยทั้งเพลโตและนิทเช่ นำมาสู่การตีความจากนักปรัชญา นักคิดในศตวรรษที่ยี่สิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Karl Popper^{*} พิจารณาแนวคิดในเรื่องความยุติธรรมที่นำเสนอใน the Republic ผลลัพธ์สุดท้ายได้นำไปสู่การเชื่อมโยงเข้ากับปรากฏการณ์ในทางสังคมการเมืองหลายปรากฏการณ์ ที่เรียกว่าประวัติศาสตร์นิยม (historicism) อุดมรัฐนิยม (utopianism) และแนวคิดเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) ซึ่งในความเป็นจริงเมื่อพิจารณาจากผลงานของเพลโตโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน the Republic จะพบว่าเพลโตปฏิเสธและวิพากษ์สิ่งที่นักปรัชญาในศตวรรษที่ยี่สิบพยายามตีความแนวคิดของเขา โดยตัวระบอบทรราชย์ ถูกเพลโตตัดสินว่าเป็นระบอบการปกครองที่เสื่อม มีความอยุติธรรมมากที่สุด อีกทั้งตัวผู้ปกครองหรือผู้เป็นทรราชย์สามารถลงมือกระทำสิ่งที่ชั่วร้าย ความเสียหายให้เกิดขึ้นกับผู้คนและระบอบการปกครองอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับระบอบการปกครองใดมาก่อน ประเด็นดังกล่าวพอจะเห็นตัวอย่างได้จากระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ ของสหภาพโซเวียตรัสเซียในช่วงสตาลินและเยอรมันภายใต้ระบบนาซี

ความคิดในทางปรัชญาการเมืองของนิทเช่ก็มีชะตากรรมไม่แตกต่างไปจากเพลโตเท่าใดนัก กล่าวคือแนวคิดในเรื่องอภิมนุษย์ (ubermensch) พร้อมทั้งงานเขียนอย่าง Thus Spoke Zarathustra ถูกนำมาตีความใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของทั้งระบบนาซี (Nazism) และลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) ที่มีอุดมการณ์เน้นไปที่ตัวผู้นำและเชื้อชาติ ซึ่งเป็นการบิดเบือนความหมายดั้งเดิมในทางปรัชญาการเมืองของนิทเช่ ที่มุ่งเน้นให้เรื่องของวัฒนธรรมอยู่เหนือหรือมาก่อนเรื่องการเมือง (culture over politics)^{**} เป้าหมายของระบอบการปกครองมุ่งไปยังการสร้างรัฐในทางวัฒนธรรมไม่ใช่รัฐที่มุ่งใช้กำลังแสวงหาอำนาจและความยิ่งใหญ่

อย่างไรก็ตามมรดกทางความคิดในทางปรัชญาการเมือง ที่ถูกส่งผ่านมาจากนักคิดทั้งสองช่วยให้มนุษย์ยุคปัจจุบันพอจะมีองค์ความรู้ มุมมองที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินเชิงคุณค่า (value judgement) แก่ระบอบการปกครองในรูปแบบต่างๆที่กำลังดำเนินอยู่บนเส้นทางของความรุ่งโรจน์หรือความเสื่อม ไปจนถึงการตรวจสอบทำการพิจารณาตัดสินตัวผู้นำ ผู้ปกครอง

* สามารถดูการวิพากษ์เพลโตได้จาก Karl R. Popper. The Open Society and Its Enemies: 1 the Spell of Plato.

** โปรดดูรายละเอียดของการบิดเบือนแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของนิทเช่ได้ใน Thomas R. Hinton, Nietzsche in German Politics and Society 1890-1918. (Manchester: Manchester University Press, 1983) และ Keith Ansell-Pearson and Howard Caygill (eds.) The Fate of the New Nietzsche. (Adershot: Avebury: 1993)

ว่ามืองค์ประกอบด้านคุณสมบัติและความสามารถ อีกทั้งในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหรือไม่

เราพอจะสังเกตได้ว่าการให้น้ำหนักความสำคัญกับเรื่องของการเฝ้าดูแลรักษาจิตวิญญาณ (care of the soul) ของทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ถูกนำมาใช้เป็นมาตรฐานกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดี มีความถูกต้องให้เกิดขึ้นกับตัวเองและกับผู้อื่นเสียก่อน อันเป็นมิติที่การเมืองในปัจจุบันแทบไม่ให้ความสำคัญและใส่ใจเท่าที่ควร ซึ่งผู้ศึกษาพิจารณาว่ามันคือองค์ความรู้ที่อาจใช้มาอุดช่องโหว่ สร้างสมดุล แก่ไขข้อบกพร่องในเรื่องปัญหาและความขัดแย้งทางการเมืองในยุคปัจจุบัน อันมีสาเหตุที่เกิดขึ้นมาจากที่มาและการคัดเลือกผู้นำต้องเป็นบุคคลผู้ประสบความสำเร็จในทางวัตถุ ไม่ให้น้ำหนักกับเรื่องของความรู้หรือนำเรื่องจริยธรรม ความมีคุณธรรมเข้ามาเป็นส่วนพิจารณาประกอบ ขณะที่ผู้นำไม่ให้ความสำคัญมีความตระหนักในเรื่องที่ลงลึกไปถึงการรักษาจิตวิญญาณของตัวเองและผู้ใต้ปกครอง โดยผู้นำทางการเมืองมีความคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานเพียงว่าใช้นโยบายอย่างไรก็ได้เพื่อให้ผู้ใต้ปกครองมีกินและอิ่มท้อง คำนึงกุศโลบายให้ผู้มีสิทธิมาลงคะแนนเสียงให้กับตัวเองและพรรคการเมือง รวมไปถึงทำถูกต้องตามกฎหมายกติกาที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรหรือตามรัฐธรรมนูญบัญญัติเอาไว้ ก็เป็นเงื่อนไขเพียงพอสำหรับใช้อธิบายความชอบธรรมในทางการเมือง (legitimacy) โดยไม่ต้องให้ความสนใจกับการเฝ้าดูแลและพัฒนาจิตวิญญาณและความรู้ให้กับตัวเองและผู้ใต้ปกครอง

นับตั้งแต่กลางศตวรรษที่สิบเก้าได้เกิดแนวคิด ที่พยายามตอบคำถามรวมถึงการแก้ปัญหาข้อบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อบกพร่องและผลกระทบอันเกิดมาจากแนวคิดการมีเสรีภาพในเชิงลบ (negative freedom) และฝ่ายของรัฐบาลมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ปกป้องรักษาให้การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ผลประโยชน์และทรัพย์สินของผู้ใต้ปกครอง เรียกขานกันในนาม 'Protective democracy' นับเป็นประเด็นสำคัญที่นิทเซ่ได้หยิบยกขึ้นมาวิพากษ์ความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตย โดยนักคิดภายใต้กรอบความคิดเสรีนิยมอย่าง J.S.Mill, Leonard Hobhouse เสนอแนวคิดที่เรียกว่า 'Developmental democracy' มีเป้าหมายมุ่งไปยังปัจเจกบุคคลที่ตระหนักรู้ถึงศักยภาพความสามารถที่มีอยู่ในตัว ทำการพัฒนายกระดับตัวเองสู่ความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตวิญญาณ อารมณ์ สติปัญญา ศีลธรรมและรวมถึงเรื่องทางสุนทรีย์ศาสตร์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้สืบทอดมาจนถึงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ ปรากฏอยู่ในแนวคิดของ Ernest Barker, A.D.Lindsay, John Dewey, Woodrow Wilson และ Robert MacIver (Macpherson, 1987:21)

นอกจากนี้ประเด็นเรื่องพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในทางสังคมการเมืองรวมถึงเรื่องเศรษฐกิจของโลกสมัยปัจจุบัน มีผลทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชนชั้นล่างของสังคมมี

ฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบกับได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีชีวิตที่มีคุณภาพมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา รวมไปถึงความก้าวหน้าในทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการอุบัติขึ้นของชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองมากขึ้น นับเป็นชนชั้นที่มีความตระหนักรู้ในทางการเมืองอยู่ในระดับแถวหน้าของสังคม (political awareness) ปრაภฏการณ์ดังกล่าวผู้ศึกษาพิจารณาว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นในทางชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ย่อมนำมาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีคิดและสติปัญญา รวมไปถึงเรื่องจริยธรรมของผู้คนในสังคมที่จะส่งผลต่อระบอบประชาธิปไตย

พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของรูปแบบเนื้อหาและกระบวนการในทางสังคมการเมือง โดยพยายามนำเอาสิ่งที่เป็นด้านบวกพร้อมทั้งสิ่งที่เป็นข้อบกพร่อง การถูกวิพากษ์วิจารณ์ในอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเสรีภาพในเชิงลบภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันจะกลายเป็นที่มาของระบอบทรราชย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เพลโตได้กล่าวเอาไว้ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขสร้างรูปแบบใหม่ขึ้นมา มีการนำเสนอแนวคิดและนิยามของความเป็นพลเมือง (citizenship) ซึ่งปรากฏอยู่ภายใต้แนวคิดที่เรียกว่าประชาธิปไตยทางเลือก (Alternatives democracy)^{**} ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative democracy) ประชาธิปไตยแบบเข้มแข็ง (Strong democracy) และประชาธิปไตยแบบรุนแรง (Radical democracy) โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของหน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในทางการเมือง (participation) การดำเนินการทางการเมืองภายใต้กรอบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) และการคอยเฝ้าตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจและการปฏิบัติงานของรัฐบาล (supervisory) จากฝ่ายผู้ได้ปกครองหรือจากประชาชนเพื่อป้องกันไม่ให้รัฐบาลผู้ปกครองใช้อำนาจในแบบอำเภอใจ หรือใช้ไปในทางที่ฉ้อฉล นอกจากนี้ยังพิจารณาว่าหากพลเมืองมีความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองแล้วจะสามารถช่วยให้สลดหลุดออกจากความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้ที่เฉยเมยต่อความเป็นไปของสังคมการเมืองอันเป็นคุณสมบัติในด้านลบของระบอบประชาธิปไตยที่เพลโตและนิทเช่ได้กล่าววิพากษ์เอาไว้

* Alexis de Tocqueville กล่าวถึงสังคมประชาธิปไตยที่มีพัฒนาการทางการเมืองจะบังเกิดสิ่งทีเรียกว่า 'intermediate associations' ประกอบขึ้นด้วยกลุ่มธุรกิจ กลุ่มผลประโยชน์และองค์กรต่างๆ

** ทางด้าน C.B.Macpherson เรียกระบอบประชาธิปไตยปัจจุบันว่าเป็นรูปแบบของ 'Elitist-Pluralistic-Equilibrium' นอกจากจะประกอบขึ้นด้วยชนชั้นผู้นำในสังคมแล้วยังมีการแข่งขันระหว่างกลุ่มและองค์กรต่างๆ ในสังคมการเมือง รวมไปถึงทางด้านชนชั้น เชื้อชาติและศาสนา การแข่งขันดังกล่าวถือเป็นการปรับตัวเพื่อสร้างความสมดุลให้กับระบอบการเมือง